

Facultade de Ciencias da Educación

Presentación da Facultade

A Facultade de Educación é a escola de escolas: unha institución pública ao servizo de todas as persoas interesadas na mellora continua da educación e dos servizos sociais. Trátase dun centro universitario que se asenta sobre a historia dos centros de formación de mestres/as, educadores/as sociais e traballadores/as sociais, pero tamén sobre a historia do ensino e dos servizos sociais.

É unha facultade, polo tanto, que tenta incorporar todos os medios técnicos posibles, pero sen renunciar a un pasado que se constrúe sobre o esforzo colectivo dos profesionais e da cidadanía.

Os cambios respecto ao presente son considerables. Pero hai algo que unha facultade de educación debe contribuír a que se manteña: o espírito solidario dos veciños/as e a percepción da escola como propia, como asunto da comunidade.

Agardo que as persoas que elixen esta facultade para realizar os seus estudos teñan esa mentalidade de pertenza a un grupo que constrúe o futuro colectivo da educación e dos servizos sociais.

A oferta educativa para o próximo curso 2013-2014 no Centro é:

Catro títulos de Grao:

- GRADO EN EDUCACIÓN INFANTIL
- GRADO EN EDUCACIÓN PRIMARIA
- GRADO EN EDUCACIÓN SOCIAL
- GRAO EN TRABALLO SOCIAL

Catro títulos de Máster:

- Master en Dificultades de Aprendizaxe e procesos cognitivos
- Master en Intervención Multidisciplinar na Diversidade en Contextos Educativos
- Master en Investigación Psicosocioeducativa con Adolescentes en Contextos Escolares
- Master en Profesorado de Secundaria Obrigatoria, Bacharelato, Formación Profesional e Ensino dos Idiomas (especialidades de Orientación, Xeografía, Historia, Humanidades, Matemáticas e Tecnoloxía) Por outra banda, durante os últimos anos, a Facultade de Empresariais e Turismo, potenciou, de forma considerable a participación dos estudantes en programas de mobilidade.

Para obter máis información visita a nosa páxina web

<http://webs.uvigo.es/educacion-ou/web/index.php>

Equipo Decanal

O Equipo Decanal está composta polos seguintes membros:

Decana:

D.ª Mercedes Suárez Pazos

Vicedecanos/as:

D. Ramón Ángel Fernández Sobrino
Dª María del Mar García Señorán
D. Xosé Manuel Cid Fernández
D.ª María del Pino Díaz Pereira

Secretario:

D. Antonio González Fernández

Localización**LOCALIZACIÓN DA FACULDADE.****Dirección postal:**

Facultade de Ciencias da Educación

R/. Doctor Temes, s/n 32004 Ourense

A Facultade de Ciencias da Educación atópase no denominado Edificio Facultades ou Edificio de Ferro, contando ademais con outros espazos docentes situados nos pavillóns 1 e 2.

Directorio telefónico:

Conserxería: 988 387 101

Secretaría alumnado Graos : 988-387-168, 98- 387-194, 988-36-890

Secretaría alumnado Mestrados: 988 368 893

Decanato: 988-387-159

Correo electrónico:

Secretaría alumnado: secexbo@uvigo.es

Secretaría Decanato: sdexbo@uvigo.es

Grao en Educación Social

Materias**Curso 4**

Código	Nome	Cuadrimestre	Cr.totais
005G130V01701	Educación e animación sociolaboral	1c	6
005G130V01702	Intervención socioeducativa nas condutas aditivas	1c	6
005G130V01703	Intervención socioeducativa no ámbito familiar	1c	6
005G130V01801	Prácticas externas: Practicum II	2c	18
005G130V01909	Discapacidade e educación social	1c	6
005G130V01910	Educación social nos servizos sociais	1c	6

O05G130V01911	Programas de educación social na terceira idade	1c	6
O05G130V01912	Sexualidade e saúde	1c	6
O05G130V01991	Trabalho de Fin de Grao	2c	12

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Educación e animación sociolaboral				
Materia	Educación e animación sociolaboral			
Código	O05G130V01701			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	4	1c
Lingua de impartición	Castelán Galego			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Fernández González, María Reyes			
Profesorado	Fernández González, María Reyes			
Correo-e	ofoe-to@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral	O emprego é unha das experiencias máis significativas na vida das persoas e á que se adica unha parte moi considerable da vida de éstas. Este constitúe para moitas persoas un dos aspectos máis centrais e importantes na vida, tanto en referencia á propia identidade persoal, como ao propio desenvolvemento, crecemento individual e logro de expectativas e valores. O proceso de incorporación ao mundo laboral non pode ser alleo ás características persoais e ocupacionais de cada persoa, a un coñecemento do mercado laboral nin á realización dun proxecto profesional e persoal de busca de emprego. Nesta materia se presentan elementos facilitadores do proceso de incorporación/cambio de emprego e se analizan os recursos dispoñibles que poden axudar a facilitar a inserción, sendo un deles a educación y animación sociolaboral. Asimesmo se desenvolven as diferentes funcións que deben desempeñar os profesionais deste ámbito de intervención.			

Competencias de titulación	
Código	
A1	Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa
A4	Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos
A15	Deseñar, aplicar e avaliar programas para a inserción social e laboral
A17	Dominar as metodoloxías de dinamización social e cultural
A18	Ter capacidade para potenciar as relacións interpersoais, desenvolver habilidades de comunicación interpersoal, solidariedade e empatía
A22	Estar comprometido coa calidade de actuación e moverse de acordo cos principios deontolóxicos do/a educador/a social
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Planificación e organización
B4	Utilización das TIC no ámbito de estudo e contexto profesional
B5	Xestión da información
B6	Resolución de problemas e toma de decisións
B7	Dominio de metodoloxías e técnicas educativas, dinamizadoras de asesoramento e orientación
B8	Capacidade crítica e autocrítica
B9	Capacidade para integrarse e comunicarse con expertos doutras áreas e en distintos contextos
B11	Habilidades interpersoais
B12	Compromiso ético
B13	Autonomía na aprendizaxe
B19	Compromiso coa identidade, desenvolvemento e ética profesional

Competencias de materia		
Resultados previstos na materia	Resultados de Formación e Aprendizaxe	
Coñecer, comprender e manexar os elementos terminolóxicos e conceptuais relacionados coa materia, desde a súa dimensión psicosocioeducativa e laboral.	A1	B1 B5 B8
Identificar os ámbitos da educación e animación sociolaboral.	A4 A15 A22	B1 B4 B5 B8 B13

Identificar, coñecer e analizar diversas experiencias relacionadas coa educación e animación sociolaboral.	A4 A15 A18	B1 B4 B5 B9 B11 B12
Propiciar o acercamento ao mercado laboral e a aquelas entidades, institucións e organismos que con él se realcionan.	A4 A15	B1 B4 B5 B8 B9 B11
Coñecer e analizar as canles e ferramentas propias da busca activa de emprego.	A4 A15 A17	B1 B2 B4 B5 B6 B7 B8 B11 B13 B19
Elaborar un itinerario personalizado de inserción, definindo recursos de formación-emprego para a mellora profesional e que responda as características i expectativas de cada persona usuaria dun servizo de orientación laboral.	A4 A15 A17 A18	B1 B4 B5 B6 B7 B8 B11 B12

Contidos

Tema

O EMPREGO COMO CONTEXTO PARA A ACCIÓN.	Natureza e significado do traballo. O mercado de traballo. A importancia do emprego. O desemprego.
A INSERCIÓN LABORAL.	Aspectos básicos da inserción. Políticas (activas e pasivas) sociolaborais. Formación para o emprego.
A ANIMACIÓN SOCIOLABORAL.	Conceptualización. A profesión de animador/a sociocultural.I O itinerario personalizado de inserción.
A BUSCA DE EMPREGO.	Autoconecemento. Coñecemento do mercado de traballo. Proxecto profesional persoal. Canais e ferramentas para a busca activa de emprego. A oferta de emprego pública. O proceso de selección de persoal. O seu proceso e as súas técnicas. O autoemprego.
INTERVENCIÓN SOCIOLABORAL CON COLECTIVOS ESPECÍFICOS.	Xuventude e adolescencia. Mozos e mozas protexidos. Recén titulados/as universitarios/as. Drogodependentes e poboación ex-reclusa. Mulleres con dificultades de inserción. Persoas con discapacidade i enfermidades mentais.

Planificación

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Traballos de aula	15	30	45
Resolución de problemas e/ou exercicios de forma autónoma	7	10.5	17.5
Prácticas autónomas a través de TIC	4	6	10
Sesión maxistral	31	46.5	77.5

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente	
	Descrición
Traballos de aula	Sesións de traballo con apoio de textos e documentos tanto videográficos, escritos ou hipertextuais. Concíbense como unha estratexia complementaria que serve de soporte e reforzo ás clases maxistras, posibilitando unha comprensión máis plena e profunda dos temas ou núcleos de contido que o/a docente introduce por medio da lección maxistral.
Resolución de problemas e/ou exercicios de forma autónoma	Concíbense como traballos de iniciación á investigación. Serán realizados de xeito individual ou en pequenos grupos (non superiores a 4 persoas) e a súa finalidade consiste en afondar no coñecemento dun determinado tema polo que os e as estudantes se sintan atraídos e que estea relacionado cos contidos da materia.
Prácticas autónomas a través de TIC	Concíbense como traballos de iniciación á investigación. A súa característica diferenciadora será a busca da información e presentación do traballo a través das TICs.
Sesión maxistral	As leccións que conforman o temario desta materia serán elaborados e presentados de modo expositivo ao grupo de clase polo/a profesor/a que centrará a súa exposición, preferentemente, nos aspectos nucleares de cada unidade didáctica, procurando ofrecer de xeito condensado a información esencial que posibilita obter unha visión panorámica ou de síntese de cada tema, delimitando os conceptos, as ideas e os argumentos nel implicados e relacionándolos cos demais do programa a fin de lograr unha integración dos módulos de contido e dos aspectos estruturais que conforman o corpus cognitivo da materia.

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Traballos de aula	A atención personalizada ten por obxectivo facer o seguimento da avaliación do alumno/a e apoiar o seu traballo dentro da asignatura. O profesor/a abordará aqueles aspectos que necesiten reforzo, asesoramento e guía para que o alumno/a alcance os obxectivos marcados para esta materia.

Avaliación

	Descrición	Cualificación
Traballos de aula	Os criterios de avaliación explicaranse na aula para cada un dos traballos, xa que dependendo da temática e amplitude valoraranse de xeito diferente.	20
Resolución de problemas e/ou exercicios de forma autónoma	Os criterios de avaliación explicaranse na aula para cada un dos traballos, xa que dependendo da temática e amplitude valoraranse de xeito diferente.	20
Prácticas autónomas a través de TIC	Os criterios de avaliación explicaranse na aula para cada un dos traballos, xa que dependendo da temática e amplitude valoraranse de xeito diferente.	20
Sesión maxistral	Avaliadas mediante unha proba. Dita proba avaliará as competencias adquiridas que inclúen preguntas directas sobre un aspecto concreto. O e as estudantes deben responder de xeito directo e breve en función dos coñecementos que teñan sobre a materia.	40

Outros comentarios sobre a Avaliación

A calificación final da disciplina resultará da integración das distintas notas. Deberán ser superadas todas as partes para poder obter unha calificación positiva. O/a alumno/a que non realice todas as actividades de avaliación obterá unha cualificación final de SUSPENSO. En xullo avaliarase aplicando os mesmos criterios que na primeira convocatoria do curso escolar.

Os e as estudantes non asistentes deberán falar cos docentes, xa que a súa avaliación diferirá nalgúns puntos dos aquí establecidos de xeito xeral.

Bibliografía. Fontes de información

Beck, U. (2000). Un nuevo mundo feliz: la precariedad del trabajo en la era de la globalización. Barcelona. Paidós.

Blanch, J. M. (1990). Del viejo al nuevo paro. Un análisis psicológico y social. PPU. Barcelona.

Cobacho Casas, F., Pons García, J. (2006). Jóvenes en desventaja y cohesión social: educación y futuro para todos. Revista de educación, 341. (Descargar en: <http://www.revistaeducacion.mec.es/re341.htm>).

De Miguel, S. y Rosario Cerrillo, M. (ccords.) (2010). Formación para la inclusión laboral de personas con discapacidad intelectual. Madrid: Pirámide.

Echenique, M. (2009). Guía para la orientación laboral de colectivos vulnerables. Madrid: Cruz Roja Española. (Descargar en:

http://www.cruzroja.es/pls/portal30/docs/PAGE/2006_3_IS/BIBLIOTECA/GUIA%20PARA%20LA%20ORIENTACION%20LABORAL%20DE%20COLECTIVOS%20VULNERABLES.PDF).

Hom, O. (2009). La Formación Profesional en España. Barcelona: Fundación La Caixa / colección Estudios Sociales, nº 25. (Descargar en: <http://servicios.aragon.es/pwac/contenido.streamFichero.do?idBinario=824>).

IZUZQUIZA, D., HERRÁN, A. de la, (coords.) (2010). Discapacidad intelectual en la empresa. Las claves del éxito. Madrid: Pirámide.

Jover Torregrosa, D. (2007). Retos y realidades de la inserción sociolaboral. Revista Española del Tercer Sector, 5.

Marhuenda, F. (Coord.) (2006). La cualificación profesional básica: competencias para la inclusión sociolaboral de jóvenes. Revista de Educación, nº 341. (Descargar en: <http://www.revistaeducacion.mec.es/re341/re341.pdf>).

Marhuenda, F. y Navas, A. (2004). Replantear la garantía social. Aciertos y problemas tras diez años de experiencia. Valencia: Universitat de València.

PALACI, F.J.; MORIANO, J.A. (2004). El nuevo mercado laboral: estrategias de inserción y desarrollo profesional. UNED. Madrid.

Ripoll, P., Rodríguez, I., y Peiró, J.M. (1996). Desempleo. En J. M. Peiró, y F. Prieto (eds.). Tratado de psicología del Trabajo. Síntesis. Madrid.

Román Ortega, A., Rojo Jiménez, C. L. (2008). Las empresas de inserción como instrumentos de integración sociolaboral en España. Problemas y potencialidades. Revista universitaria de ciencias del trabajo, 9. (Descargar en: <http://www.ruct.uva.es/pdf/Revista%209/9212.pdf>).

Sánchez Almagro, M^aL. (coord.) (2011). Guía práctica del asesor y orientador profesional. Madrid: Síntesis.

Sanchís Palacio, J. R., Ribeiro Soriano, D. (2008). Servicios de inserción sociolaboral por parte de los agentes de empleo y desarrollo local en el marco de la internacionalización. Información Comercial Española, ICE: Revista de economía, 844. (Descargar en: http://www.revistasice.com/CachePDF/ICE_844_167-183__F6D3D769A5A720F5019163CD07D1D3FD.pdf)

Sanz Jarque, J. J., Salinas Ramos, F. (Eds.) (2003). La economía social y la integración sociolaboral de las personas en riesgo de exclusión. Ávila: Universidad Católica de Ávila.

Sobrado Fernández, L. (1999). Orientación e intervención sociolaboral. Barcelona: Estel.

Sobrado, L.M. y Ceinos, C.(2011). Tecnologías de la información y comunicación. Uso en Orientación Profesional y en la Formación. Madrid: Biblioteca Nueva.

Verdugo Alonso, M. A., de Urríes Vega, J., de Borja, F. (2001). Panorámica del empleo con apoyo en España. Madrid: Real Patronato sobre Discapacidad.

Recomendaciones

Materias que se recomienda cursar simultaneamente

Diagnóstico e análise de necesidades socioeducativas/O05G130V01303

Discapacidade e educación social/O05G130V01909

Materias que se recomienda ter cursado previamente

Educación de persoas adultas/O05G130V01401

Programas de animación sociocultural/O05G130V01503

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Intervención socioeducativa nas condutas aditivas				
Materia	Intervención socioeducativa nas condutas aditivas			
Código	O05G130V01702			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	4	1c
Lingua de impartición	Castelán Galego Inglés			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Failde Garrido, José María			
Profesorado	Failde Garrido, José María Isorna Folgar, Manuel			
Correo-e	jfailde@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral				

Competencias de titulación	
Código	
A1	Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa
A4	Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos
A5	Coñecer os fundamentos do deseño e uso dos medios, recursos e estratexias para a intervención socioeducativa e incorporalos nos diferentes ámbitos de acción socioeducativa
A6	Comprender a traxectoria da educación social e a configuración do seu campo e identidade profesional, a nivel comunitario, estatal, europeo e internacional
A7	Manexar con criterio métodos e estratexias de investigación cuantitativas e cualitativas, e aplicalas ás realidades socioeducativas
A15	Diseñar, aplicar e avaliar programas para a inserción social e laboral
A18	Ter capacidade para potenciar as relacións interpersoais, desenvolver habilidades de comunicación interpersoal, solidariedade e empatía
B1	Capacidade de análise e síntese
B3	Comunicación oral e escrita na/s lingua/s materna/s con apertura a outros códigos lingüísticos, en especial, as linguas cooficiais na comunidade galega
B4	Utilización das TIC no ámbito de estudo e contexto profesional
B7	Dominio de metodoloxías e técnicas educativas, dinamizadoras de asesoramento e orientación
B8	Capacidade crítica e autocrítica
B9	Capacidade para integrarse e comunicarse con expertos doutras áreas e en distintos contextos
B10	Recoñecemento e respecto de a diversidade e multiculturalidade
B11	Habilidades interpersoais
B12	Compromiso ético
B20	Orientación á calidade

Competencias de materia		
Resultados previstos na materia	Resultados de Formación e Aprendizaxe	
Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos relacionados coas condutas aditivas.	A1	B1
	A4	B4
	A5	B8
	A7	B20
Comprender a traxectoria da educación social e a configuración do seu campo e identidade profesional no ámbito da intervención nas condutas aditivas	A1	B1
	A6	B8
Revisar os aspectos do ámbito histórico, legal, psicolóxico, social, sanitario i educacional que abarca a acción integral ante as adiccións.	A1	B20
	A4	
	A5	
Identificar e coñecer as características sociais, psicolóxicas i educativas que poden axudarnos a identificar as persoas en risco potencia. Así como os ambientes socioculturais que favorecen o consumo de sustancias.	A4	B1
	A7	B20

Formar os alumnos, como axentes responsables da intervención preventiva e correctiva das condutas adictivas nun marco de actuación interdisciplinar.	A5 A6 A7 A15	B3 B7 B9
Introducir os alumnos/as no entrenamento de habilidades de relación con persoas que presentan adiccións.	A18	B10 B11 B12

Contidos

Tema	
Aproximación o fenómeno das condutas adictivas	I-Aspectos históricos i epidemiolóxicos das condutas adictivas. ☐ Antecedentes históricos das condutas adictivas. ☐ Marco xeral da intervención en adiccións. ☐ Epidemioloxía das condutas adictivas. II- Condutas Adictivas. Conceptos básicos. ☐ Conceptos referidos as adiccións e condutas adictivas. ☐ Conceptos referidos as adiccións químicas. ☐ Conceptos referidos as novas adiccións. III- Condutas adictivas ligadas a sustancias e condutas adictivas ligadas a hábitos comportamentais non influídos por sustancias psicoactivas. Descrición i efectos. ☐ Descrición i efectos das principais adiccións químicas. ☐ Descrición i efectos das principais adiccións non ligadas a sustancias.
Bloque 2: Modelos e teorías explicativas das adiccións.	IV-Modelos explicativos de las condutas adictivas. ☐ Modelo Moral. ☐ Modelo de Enfermidade. ☐ Modelo de Autocontrol. ☐ Modelo Biopsicosocial. ☐ Outros modelos. V-Teorías explicativas das condutas adictivas. ☐ Teorías derivadas do condicionamento clásico. ☐ Teorías derivadas do condicionamento instrumental. ☐ Teorías derivadas do Aprendizaxe Cognitivo Social. ☐ Teoría dos procesos opoñentes. ☐ Outras teorías. VI-Variables psicosociais relacionadas coa adicción. ☐ Variables predictoras de risco de adicción. ☐ Variables protectoras o preventivas da adicción.
Bloque 3: Estratexias de intervención en condutas adictivas. O rol profesional do educador social.	VII- Intervención en condutas adictivas. O Educador Social no ámbito das adiccións: ☐ Intervención en alcohol. ☐ Intervención en tabaquismo. ☐ Intervención en outras toxicomanías. ☐ Intervención en problemas de control do gasto. ☐ Intervención en hábitos laborais danos para a saúde. ☐ Intervención en outras condutas adictivas.

Planificación

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Actividades introdutorias	2	0	2
Seminarios	15	15	30
Titoría en grupo	8	8	16
Sesión maxistral	22	11	33
Traballos tutelados	0	27	27
Probas de tipo test	2	40	42

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Actividades introdutorias	Presentación do docente e do programa da materia. Avaliación inicial de expectativas, coñecementos e actitudes.
Seminarios	Actividades enfocadas o traballo sobre un tema específico. Empregaranse como complemento das sesións maxistras, para desenvolver competencias instrumentais relacionadas con marco teórico da materia.

Titoría en grupo	Entrevistas que o alumno/a mantén co profesor da materia para o asesoramento/orientación de actividades da materia (especialmente os traballos tutelados) e do proceso de aprendizaxe.
Sesión maxistral	Exposición xeral, por parte do docente, dos contidos da materia e das bases teóricas e/ou directrices do traballo a desenvolver polo alumnado. As derradeiras sesión adicaránse ás exposicións, por parte do alumnado, dos seus traballos tutelados.
Traballos tutelados	Todo estudante, de xeito individual ou grupal de 2-4 alumnos/as, debe elaborar un traballo sobre unha tema específico da materia. Trátase dunha actividade autónoma do alumnado que inclúe a elección da temática, a procura, revisión e recollida de información, a lectura e manexo de bibliografía, a elaboración do informe do traballo (introducción, desenrolo da temática, conclusións, valoracións persoais, bibliografía, etc.). O alumnado de forma optativa poderá facer outros traballos.

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Seminarios	 Enténdese por atención personalizada o tempo que cada profesor reserva para atender e resolverlle dúbidas ao alumnado en relación a unha materia concreta. Actividade académica desenvolvida polo profesorado, individual ou en pequeno grupo, que ten como finalidade atender as necesidades e consultas do alumnado relacionadas co estudo e/ou temas vinculados coa materia, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta actividade pode desenvolverse de forma presencial (directamente na aula e nos momentos que o profesor ten asignados a titorías de despacho) ou de forma non presencial (a través do correo electrónico ou do campus virtual). Non se debe confundir atención personalizada con titoría académica (no Plan de Acción Titorial), xa que esta fai referencia á necesidade de asignarlle a cada alumno un titor desde o primeiro curso da carreira ata que finaliza os estudos universitarios, co obxectivo de ofrecer un soporte permanente e formal naqueles momentos nos que deba tomar decisións.
Titoría en grupo	 Enténdese por atención personalizada o tempo que cada profesor reserva para atender e resolverlle dúbidas ao alumnado en relación a unha materia concreta. Actividade académica desenvolvida polo profesorado, individual ou en pequeno grupo, que ten como finalidade atender as necesidades e consultas do alumnado relacionadas co estudo e/ou temas vinculados coa materia, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta actividade pode desenvolverse de forma presencial (directamente na aula e nos momentos que o profesor ten asignados a titorías de despacho) ou de forma non presencial (a través do correo electrónico ou do campus virtual). Non se debe confundir atención personalizada con titoría académica (no Plan de Acción Titorial), xa que esta fai referencia á necesidade de asignarlle a cada alumno un titor desde o primeiro curso da carreira ata que finaliza os estudos universitarios, co obxectivo de ofrecer un soporte permanente e formal naqueles momentos nos que deba tomar decisións.
Traballos tutelados	 Enténdese por atención personalizada o tempo que cada profesor reserva para atender e resolverlle dúbidas ao alumnado en relación a unha materia concreta. Actividade académica desenvolvida polo profesorado, individual ou en pequeno grupo, que ten como finalidade atender as necesidades e consultas do alumnado relacionadas co estudo e/ou temas vinculados coa materia, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta actividade pode desenvolverse de forma presencial (directamente na aula e nos momentos que o profesor ten asignados a titorías de despacho) ou de forma non presencial (a través do correo electrónico ou do campus virtual). Non se debe confundir atención personalizada con titoría académica (no Plan de Acción Titorial), xa que esta fai referencia á necesidade de asignarlle a cada alumno un titor desde o primeiro curso da carreira ata que finaliza os estudos universitarios, co obxectivo de ofrecer un soporte permanente e formal naqueles momentos nos que deba tomar decisións.

Avaliación

	Descrición	Cualificación
Seminarios	Consistirán en sesións eminentemente prácticas desenvolvidas na aula (Role playing, Philips 6.6, estudo de casos, reestructuración cognitiva, etc.). relacionados coas temáticas da materia. Controlarase a asistencia.	5
Sesión maxistral	Avaliaranse as 2-4 sesións de exposicións dos traballos tutelados do alumnado. Para a avaliación terase en conta as competencias de comunicación oral e o rigor a hora de presentar o traballo realizado polo alumnado. Controlarase a asistencia en todas as sesións maxistráis.	5
Traballos tutelados	O alumnado realizará traballos, individuais ou en pequenos grupos que serán tutelados polo docente. Estes traballos serán expostos ao gran grupo nas derradeiras sesións maxistráis.	30
Probas de tipo test	Consistirá nunha proba obxectiva de opción múltiple de resposta.	60

Outros comentarios sobre a Avaliación

CRITERIOS DE AVALIACIÓN: **PF= ne + p + rt + pv**

PF = Puntuación final na asignatura.

ne = Nota examen.

p= Cualificación da práctica.

rt = Revisión teórica sobre un tema.

pv = Puntuación na práctica voluntaria.

3. Revisión teórica: ata .75 punto pola realización de un traballo teórico tutelado referido a unha temática relacionada co marco teórico-práctico da materia (a nota total suporá o 7.5% da cualificación do alumno).

Para a convocatoria de xullo conservaranse as calificacións das competencias acadadas polo alumnado nas probas superadas na convocatoria de xuño. É dicir, na convocatoria de xullo examínanse só das competencias/partes/probas non superadas na convocatoria anterior.

Exámenes oficiais:

Primeiro cuatrimestre:

8 de xaneiro de 2014 as 12:00 horas.

Revisión de exámenes o 30 de xaneiro de 2014 de 9:30 a 11:30 horas.

Convocatoria de xullo

26 de xuño de 2014 as 12:00 horas.

Revisión de exámenes o 17 xullo de 2014 de 9:30 a 11:30 horas.

Convocatoria de fin de carreira

14 de outubro de 2013 as 12:00 horas.

Revisión de exámenes o 4 de novembro de 2013 de 9:30 a 11:30 horas.

Bibliografía. Fontes de información

Bibliografía básica.

Becoña, E. (1999). Bases teóricas que sustentan los programas preventivos. Madrid: Plan Nacional sobre Drogas.

Becoña, E. (2007). Bases psicológicas de la prevención del consumo de drogas. *Papeles del Psicólogo*, 28 (1), 11-20.

Escohotado, A. (2005). *Historia general de las drogas*. Madrid: Espasa Calpe.

Graña, J.L. (1994). *Conductas adictivas. Teoría, evaluación y tratamiento*. Madrid: Debate.

Calafat, A. (2000) *Salir de marcha y consumo de drogas*. Madrid: Plan Nacional sobre drogas.

Comisión Clínica (2006). *Cannabis. Informes de la comisión clínica*. Madrid: Delegación del Gobierno para el Plan Nacional sobre Drogas.

Frojan, M.X. y Santacreu, J. (1993). *Guía de actuación para la prevención del* cThe gateway hypothesis revisited. En D.B. Kandel (Ed.). *Stages and pathways of drug involvement. Examining the gateway hypothesis* (pp. 365-373). University y Faílde Garrido, J.M. (2000). *Trastorno de la* sidad de Vigo.

Lameiras Fernández, M. y Faílde Garrido, J.M. (2000). La psicología clínica y logía.

MD: Departament of Health and Human Services, National Institutes of Health, National Institute on Drug Abuse.

Vega, A (coord) (2002) *Drogas. Qué política para qué prevención*. Donosita: Gakoa.

Outros recursos.

<http://inid.umh.es/>

<http://www.ieanet.com/>

<http://www.mir.es/pnd/index.htm>

Recomendacións

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Intervención socioeducativa no ámbito familiar				
Materia	Intervención socioeducativa no ámbito familiar			
Código	O05G130V01703			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	4	1c
Lingua de impartición	Castelán			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Pereira Domínguez, María Carmen			
Profesorado	Pereira Domínguez, María Carmen			
Correo-e	mcdguez@uvigo.es			
Web	http://webs.uvigo.es/consumoetico			
Descrición xeral				

Competencias de titulación

Código	
A3	Asumir e orientarse segundo valores de igualdade e de cidadanía democrática, e capacitar para a prevención e a mediación en casos de violencia nas súas diferentes manifestacións (simbólica, de xénero, laboral, escolar, sexual, étnica...)
A4	Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos
A5	Coñecer os fundamentos do deseño e uso dos medios, recursos e estratexias para a intervención socioeducativa e incorporalos nos diferentes ámbitos de acción socioeducativa
A6	Comprender a traxectoria da educación social e a configuración do seu campo e identidade profesional, a nivel comunitario, estatal, europeo e internacional
A7	Manexar con criterio métodos e estratexias de investigación cuantitativas e cualitativas, e aplicalas ás realidades socioeducativas
A9	Desenvolver programas e proxectos no contexto familiar e escolar
A10	Desenvolver programas e proxectos no ámbito da educación especializada (menores, necesidades educativas especiais, centros de saúde, condutas adictivas, institucións penitenciarias, e persoas e colectivos en risco de exclusión...)
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Planificación e organización
B4	Utilización das TIC no ámbito de estudo e contexto profesional
B5	Xestión da información
B6	Resolución de problemas e toma de decisións
B7	Dominio de metodoloxías e técnicas educativas, dinamizadoras de asesoramento e orientación
B8	Capacidade crítica e autocrítica
B9	Capacidade para integrarse e comunicarse con expertos doutras áreas e en distintos contextos
B10	Recoñecemento e respecto de a diversidade e multiculturalidade
B11	Habilidades interpersoais
B12	Compromiso ético
B13	Autonomía na aprendizaxe
B14	Adaptación a situacións novas
B15	Creatividade
B16	Liderado
B17	Iniciativa e espírito emprendedor
B18	Apertura á aprendizaxe ao longo de toda a vida
B19	Compromiso coa identidade, desenvolvemento e ética profesional

Competencias de materia

Resultados previstos na materia	Resultados de Formación e Aprendizaxe
---------------------------------	---------------------------------------

Asumir e orientarse segundo valores de igualdade e de cidadanía democrática, e capacitar para a prevención e a mediación en casos de violencia nas súas diferentes manifestacións (simbólica, de xénero, laboral, escolar, sexual, étnica...)	A3	B4 B8 B9 B10 B11 B12 B15 B16 B19
Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos	A4	B1 B2 B5 B13
Coñecer os fundamentos do deseño e uso dos medios, recursos e estratexias para a intervención socioeducativa e incorporalos nos diferentes ámbitos de acción socioeducativa	A5	B12 B14
Comprender a traxectoria da educación social e a configuración do seu campo e identidade profesional, a nivel comunitario, estatal, europeo e internacional	A6	B13 B14 B17 B18
Manexar con criterio métodos e estratexias de investigación cuantitativas e cualitativas, e aplicalas ás realidades socioeducativas	A7 A9	B1 B2 B5 B7
Desenvolver programas e proxectos no ámbito da educación especializada (menores, necesidades educativas especiais, centros de saúde, condutas adictivas, institucións penitenciarias, e persoas e colectivos en risco de exclusión...)	A10	B4 B6 B9 B11
Estar comprometido coa calidade de actuación e moverse de acordo cos principios deontolóxicos do/a educador/a social		B5 B8 B12 B19

Contidos

Tema

1. Sociedade, familia e educación en valores.
2. Estilos educativos parentales. Funcións da familia. Lexislación.
3. Familia, xénero e educación. O reparto de roles. Relación interxeneracionais.
4. Ocio e tempo libre nas familias.
5. Mediación familiar ante problemas sociais na sociedade actual.
6. Institucións, programas e estratexias de atención e intervención socioeducativa nas familias.
7. Intervencións sistemáticas en problemas de familias. Resolución de conflitos. Hacia unha convivencia pacífica.
8. Planificación e estratexias para o desenvolvemento e a incentivación da colaboración familia-escola e sociedade.
9. A formación permanente de nais e pais. Modelos e experiencias educativas.
10. Proxectos, investigacións e programas de intervención socioeducativa coas familias.

Planificación

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Traballos de aula	13	28	41
Seminarios	7	7	14
Traballos tutelados	8	30	38
Titoría en grupo	7	14	21
Sesión maxistral	10	24	34
Probas de resposta curta	2	0	2

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente	
	Descrición
Traballos de aula	-Consulta e manexo de fontes bibliográficas e documentais da biblioteca e buscas de bases de datos por internet. - Debates na aula sobre textos (libros, artigos de revista, etc.) de interese vinculados a materia. - Actividades varias realizadas e rexistradas na aula, individuais e grupais: -Análise e comentario de textos e documentos. - Estudo de casos; historias de vida. -Rol playing. -Visionado e reflexión de recursos audiovisuais. -Asistencia e participación a conferencias, xornadas, etc. vinculados coa materia -Visitas á aula de persoas expertas en temas asociados á materia. -Saída ao campo referente con algún tema da asignatura.
Seminarios	Actividades enfocadas ao traballo sobre un tema específico, que permiten afondar ou complementar os contidos da materia. Pódense empregar como complemento das clases teóricas.
Traballos tutelados	O alumnado, de xeito individual ou en grupo, elabora un documento sobre a temática da materia ou prepara seminarios, investigacións, memorias, ensaios, resumos de lecturas, conferencias, etc. Xeralmente trátase dunha actividade autónoma do/dos estudante/s que inclúe a procura e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía, redacción...
Titoría en grupo	Entrevistas que o alumnado mantén co profesorado da materia para asesoramento/desenvolvemento de actividades da materia e do proceso de aprendizaxe.
Sesión maxistral	Exposición por parte da profesora dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e/ou directrices dun traballo, exercicio ou proxecto a desenvolver polo estudante.

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
---------------------	-------------------

6. Metodoloxía e estratexias de aprendizaxe

6.1. Metodoloxía docente Esta metodoloxía consensuarase durante os quince primeiros días co grupo-clase, supón un compromiso formal coa materia dende os seu inicio. Según contempla o Plan Universitario Bolonia. Estableceranse camiños que consigan aprendizaxes dende ópticas globalizadas, participativas, interdisciplinares e integradoras a partir de: exposicións maxistras; contribucións de persoas con experiencias significativas; coloquios, conferencias; videofóruns e outras técnicas grupais; traballos de grupo; lecturas de textos, lexislación e documentos de interés; prácticas individuais e visitas a institucións formativas. Para iso, requírense procesos educativos activos, implicativos e avaliadores que favorezan o desenvolvemento persoal e profesional do alumnado que siga esta metodoloxía dende o principio do cuatrimestre, metodoloxía básica para superar a Materia. Comprende os seguintes procesos: -Clases presenciais: -Exposición e reflexión dos temas impartidos pola profesora. -Proxección e reflexión de materiais audiovisuais e tecnolóxicos. -Entrega de documentación, análise, estudo e posta en común na aula. -Pautas orientativas para a elaboración e exposición de traballos de grupo e individuais. Entregaranse e explicaranse na aula. -Revisión de traballos-modelo elaborados noutras promocións anteriores na aula. -Clases prácticas: entrega de materiais específicos vinculados coa intervención sociopedagóxica familiar. Visitas, si é posible, a diversas institucións vinculadas a Asignatura. -Traballo personal do alumnado: distribuírse material-guía sobre: -Liñas de traballo personal para a boa marcha da Materia. -Planificación e seguimento dos diversos traballos individuais e en grupo que vai realizar o alumnado. -Titorizacións en grupo: entregarase material-guía específico sobre: -Seguimento da realización e exposicións de traballos. -Orientación académica, profesional e persoal. -Principios de procedemento ou de actuación docente: -Promover nos estudantes unha metodoloxía de investigación cuantitativa, cualitativa e etnográfica que facilite a reflexión crítica, a busca de información, a formulación e o desenvolvemento de hipóteses, así como as valoracións, conclusións e propostas de mellora do estudo realizado. -Favorecer ambientes de diálogo e respecto ante a diversidade de experiencias e opinións existentes na aula. -Dende a nosa función de docentes, servir de fíos condutores para facilitar aprendizaxes significativas e por descubrimento, dende a investigación-acción en temas da Materia. -Estimular a reflexión-acción-reflexión, o diálogo crítico constructivo, dende o respecto, a responsabilidade, a seriedade, o esforzo, a cooperación, a participación e a tolerancia. -Coñecer e conectar cos axentes sociais vinculados o ámbito educativo e familiar co fin de aproximarnos aos diversos fenómenos sociais e abrir vías cara á cidadanía democrática.

6.2. Estratexias de aprendizaxe básicas para o alumnado (Ante situacións imprevistas as estratexias de aprendizaxe e orientacións expostas poden flexibilizarse). Estes catro pasos seguintes son requisitos primordiais para superar a materia para todo o alumnado matriculado.

6.2.1 -Traballo na aula: - Consulta e manexo de fontes bibliográficas, documentais e lexislativas da biblioteca e buscas de bases de datos por internet. - Debates na aula sobre textos (libros, artigos de revista, etc.) de interese vinculados a materia. -Actividades varias realizadas e rexistradas na aula, individuais e grupais: -Análise e comentario de textos e documentos. -Estudo de casos; historias de vida. -Rol playing. -Visionado e reflexión de recursos audiovisuais. -Asistencia e participación a conferencias, xornadas, etc. vinculados coa Materia -Visitas á aula de persoas expertas en temas asociados á Materia. -Saída ao campo referente con algún tema da Asignatura.

6.2.2- Traballo individual: elección e reflexión dun recurso (conto, música, anuncio publicitario, programa TV, video clip, etc.) referente á Materia e a súa intervención sociopedagóxica coa familia. Entregarase unha relación orientativa o inicio das clases.

6.2.3.-Traballo de grupo: participación e implicación no Proxecto de intervención sociopedagóxica na Materia. Elección do tema. Entregarase na aula un modelo-guía para seguir (introdución; presentación; xustificación teórica; obxectivos; destinatarios/as; contextualización; análise de necesidades e diagnóstico; estudo e planificación de estratexias; desenvolvemento; conclusións e valoración; bibliografía, webgrafía e anexos. Material tecnolóxico).

6.2.4- Examen: Sobre os contidos básicos da materia (textos teóricos e intervencións sociopedagóxicas recomendadas). -Pautas orientativas importantes a considerar para o alumnado para os traballos individual e grupal: -Nestas clases presenciais comentaranse as indicacións concretas, que se entregarán de modo impreso, sobre o modo de elaborar os traballos individuais e grupais coa exposición oral correspondente (formados de tres a cinco persoas), e cómo presentar os traballos por escrito, é dicir, a exposición oral dos contidos do tema elixido, esquema da exposición, o uso adecuado de recursos tecnolóxicos e a planificación do tempo e modo de exposición. A expresión escrita, formato, sinais de identidade, desenvolvemento do tema tratado, a intervención sociopedagóxica, conclusións e valoracións, bibliografía, webgrafía, anexos, etc. E valoración final dos traballos realizados. -Nas sesións de titoría se aclararán dúbidas puntuais do anteriormente exposto.

6.3. Plan de traballo do alumnado. Especificación do tempo de aprendizaxe na aula. (Ante situacións imprevistas o plan de traballo pode flexibilizarse). Ademais, titorías de orientación e apoio individual e grupal: 6 horas semanais.

6. Metodoloxía e estratexias de aprendizaxe

6.1. Metodoloxía docente Esta metodoloxía consensuarase durante os quince primeiros días co grupo-clase, supón un compromiso formal coa materia dende os seus inicios. Segundo contempla o Plan Universitario Bolonia. Estableceranse camiños que consigan aprendizaxes dende ópticas globalizadas, participativas, interdisciplinares e integradoras a partir de: exposicións maxistras; contribucións de persoas con experiencias significativas; coloquios, conferencias; videofóruns e outras técnicas grupais; traballos de grupo; lecturas de textos, lexislación e documentos de interese; prácticas individuais e visitas a institucións formativas. Para iso, requirense procesos educativos activos, implicativos e avaliadores que favorezan o desenvolvemento persoal e profesional do alumnado que siga esta metodoloxía dende o principio do cuatrimestre, metodoloxía básica para superar a Materia. Comprende os seguintes procesos: -Clases presenciais: -Exposición e reflexión dos temas impartidos pola profesora. -Proxección e reflexión de materiais audiovisuais e tecnolóxicos. -Entrega de documentación, análise, estudo e posta en común na aula. -Pautas orientativas para a elaboración e exposición de traballos de grupo e individuais. Entregaranse e explicaranse na aula. -Revisión de traballos-modelo elaborados noutras promocións anteriores na aula. -Clases prácticas: entrega de materiais específicos vinculados coa intervención sociopedagóxica familiar. Visitas, si é posible, a diversas institucións vinculadas a Asignatura. -Traballo personal do alumnado: distribuirase material-guía sobre: -Liñas de traballo personal para a boa marcha da Materia. -Planificación e seguimento dos diversos traballos individuais e en grupo que vai realizar o alumnado. -Tutorizacións en grupo: entregarase material-guía específico sobre: -Seguimento da realización e exposicións de traballos. -Orientación académica, profesional e persoal. -Principios de procedemento ou de actuación docente: -Promover nos estudantes unha metodoloxía de investigación cuantitativa, cualitativa e etnográfica que facilite a reflexión crítica, a busca de información, a formulación e o desenvolvemento de hipóteses, así como as valoracións, conclusións e propostas de mellora do estudo realizado. -Favorecer ambientes de diálogo e respecto ante a diversidade de experiencias e opinións existentes na aula. -Dende a nosa función de docentes, servir de fíos condutores para facilitar aprendizaxes significativas e por descubrimento, dende a investigación-acción en temas da Materia. -Estimular a reflexión-acción-reflexión, o diálogo crítico constructivo, dende o respecto, a responsabilidade, a seriedade, o esforzo, a cooperación, a participación e a tolerancia. -Coñecer e conectar cos axentes sociais vinculados o ámbito educativo e familiar co fin de aproximarnos aos diversos fenómenos sociais e abrir vías cara á cidadanía democrática.

6.2. Estratexias de aprendizaxe básicas para o alumnado (Ante situacións imprevistas as estratexias de aprendizaxe e orientacións expostas poden flexibilizarse). Estes catro pasos seguintes son requisitos primordiais para superar a materia para todo o alumnado matriculado.

6.2.1 -Traballo na aula: - Consulta e manexo de fontes bibliográficas, documentais e lexislativas da biblioteca e buscas de bases de datos por internet. - Debates na aula sobre textos (libros, artigos de revista, etc.) de interese vinculados a materia. -Actividades varias realizadas e rexistradas na aula, individuais e grupais: -Análise e comentario de textos e documentos. -Estudo de casos; historias de vida. -Rol playing. -Visionado e reflexión de recursos audiovisuais. -Asistencia e participación a conferencias, xornadas, etc. vinculados coa Materia -Visitas á aula de persoas expertas en temas asociados á Materia. -Saída ao campo referente con algún tema da Asignatura.

6.2.2- Traballo individual: elección e reflexión dun recurso (conto, música, anuncio publicitario, programa TV, video clip, etc.) referente á Materia e a súa intervención sociopedagóxica coa familia. Entregarase unha relación orientativa o inicio das clases.

6.2.3.-Traballo de grupo: participación e implicación no Proxecto de intervención sociopedagóxica na Materia. Elección do tema. Entregarase na aula un modelo-guía para seguir (introdución; presentación; xustificación teórica; obxectivos; destinatarios/as; contextualización; análise de necesidades e diagnóstico; estudo e planificación de estratexias; desenvolvemento; conclusións e valoración; bibliografía, webgrafía e anexos. Material tecnolóxico).

6.2.4- Examen: Sobre os contidos básicos da materia (textos teóricos e intervencións sociopedagóxicas recomendadas). -Pautas orientativas importantes a considerar para o alumnado para os traballos individual e grupal: -Nestas clases presenciais comentaranse as indicacións concretas, que se entregarán de modo impreso, sobre o modo de elaborar os traballos individuais e grupais coa exposición oral correspondente (formados de tres a cinco persoas), e como presentar os traballos por escrito, é dicir, a exposición oral dos contidos do tema elixido, esquema da exposición, o uso adecuado de recursos tecnolóxicos e a planificación do tempo e modo de exposición. A expresión escrita, formato, sinais de identidade, desenvolvemento do tema tratado, a intervención sociopedagóxica, conclusións e valoracións, bibliografía, webgrafía, anexos, etc. E valoración final dos traballos realizados. -Nas sesións de tutoría se aclararán dúbidas puntuais do anteriormente exposto.

6.3. Plan de traballo do alumnado. Especificación do tempo de aprendizaxe na aula. (Ante situacións imprevistas o plan de traballo pode flexibilizarse). Ademais, tutorías de orientación e apoio individual e grupal: 6 horas semanais.

6. Metodoloxía e estratexias de aprendizaxe

6.1. Metodoloxía docente Esta metodoloxía consensuarase durante os quince primeiros días co grupo-clase, supón un compromiso formal coa materia dende os seu inicio. Segun contempla o Plan Universitario Bolonia. Estableceranse camiños que consigan aprendizaxes dende ópticas globalizadas, participativas, interdisciplinares e integradoras a partir de: exposicións maxistras; contribucións de persoas con experiencias significativas; coloquios, conferencias; videofóruns e outras técnicas grupais; traballos de grupo; lecturas de textos, lexislación e documentos de interés; prácticas individuais e visitas a institucións formativas. Para iso, requírense procesos educativos activos, implicativos e avaliadores que favorezan o desenvolvemento persoal e profesional do alumnado que siga esta metodoloxía dende o principio do cuatrimestre, metodoloxía básica para superar a Materia. Comprende os seguintes procesos: -Clases presenciais: -Exposición e reflexión dos temas impartidos pola profesora. -Proxección e reflexión de materiais audiovisuais e tecnolóxicos. -Entrega de documentación, análise, estudo e posta en común na aula. -Pautas orientativas para a elaboración e exposición de traballos de grupo e individuais. Entregaranse e explicaranse na aula. -Revisión de traballos-modelo elaborados noutras promocións anteriores na aula. -Clases prácticas: entrega de materiais específicos vinculados coa intervención sociopedagóxica familiar. Visitas, si é posible, a diversas institucións vinculadas a Asignatura. -Traballo personal do alumnado: distribuírse material-guía sobre: -Liñas de traballo personal para a boa marcha da Materia. -Planificación e seguimento dos diversos traballos individuais e en grupo que vai realizar o alumnado. -Titorizacións en grupo: entregarase material-guía específico sobre: -Seguimento da realización e exposicións de traballos. -Orientación académica, profesional e persoal. -Principios de procedemento ou de actuación docente: -Promover nos estudantes unha metodoloxía de investigación cuantitativa, cualitativa e etnográfica que facilite a reflexión crítica, a busca de información, a formulación e o desenvolvemento de hipóteses, así como as valoracións, conclusións e propostas de mellora do estudo realizado. -Favorecer ambientes de diálogo e respecto ante a diversidade de experiencias e opinións existentes na aula. -Dende a nosa función de docentes, servir de fíos condutores para facilitar aprendizaxes significativas e por descubrimento, dende a investigación-acción en temas da Materia. -Estimular a reflexión-acción-reflexión, o diálogo crítico constructivo, dende o respecto, a responsabilidade, a seriedade, o esforzo, a cooperación, a participación e a tolerancia. -Coñecer e conectar cos axentes sociais vinculados o ámbito educativo e familiar co fin de aproximarnos aos diversos fenómenos sociais e abrir vías cara á cidadanía democrática.

6.2. Estratexias de aprendizaxe básicas para o alumnado (Ante situacións imprevistas as estratexias de aprendizaxe e orientacións expostas poden flexibilizarse). Estes catro pasos seguintes son requisitos primordiais para superar a materia para todo o alumnado matriculado.

6.2.1 -Traballo na aula: - Consulta e manexo de fontes bibliográficas, documentais e lexislativas da biblioteca e buscas de bases de datos por internet. - Debates na aula sobre textos (libros, artigos de revista, etc.) de interese vinculados a materia. -Actividades varias realizadas e rexistradas na aula, individuais e grupais: -Análise e comentario de textos e documentos. -Estudo de casos; historias de vida. -Rol playing. -Visionado e reflexión de recursos audiovisuais. -Asistencia e participación a conferencias, xornadas, etc. vinculados coa Materia -Visitas á aula de persoas expertas en temas asociados á Materia. -Saída ao campo referente con algún tema da Asignatura.

6.2.2- Traballo individual: elección e reflexión dun recurso (conto, música, anuncio publicitario, programa TV, video clip, etc.) referente á Materia e a súa intervención sociopedagóxica coa familia. Entregarase unha relación orientativa o inicio das clases.

6.2.3.-Traballo de grupo: participación e implicación no Proxecto de intervención sociopedagóxica na Materia. Elección do tema. Entregarase na aula un modelo-guía para seguir (introdución; presentación; xustificación teórica; obxectivos; destinatarios/as; contextualización; análise de necesidades e diagnóstico; estudo e planificación de estratexias; desenvolvemento; conclusións e valoración; bibliografía, webgrafía e anexos. Material tecnolóxico).

6.2.4- Examen: Sobre os contidos básicos da materia (textos teóricos e intervencións sociopedagóxicas recomendadas). -Pautas orientativas importantes a considerar para o alumnado para os traballos individual e grupal: -Nestas clases presenciais comentaranse as indicacións concretas, que se entregarán de modo impreso, sobre o modo de elaborar os traballos individuais e grupais coa exposición oral correspondente (formados de tres a cinco persoas), e cómo presentar os traballos por escrito, é dicir, a exposición oral dos contidos do tema elixido, esquema da exposición, o uso adecuado de recursos tecnolóxicos e a planificación do tempo e modo de exposición. A expresión escrita, formato, sinais de identidade, desenvolvemento do tema tratado, a intervención sociopedagóxica, conclusións e valoracións, bibliografía, webgrafía, anexos, etc. E valoración final dos traballos realizados. -Nas sesións de titoría se aclararán dúbidas puntuais do anteriormente exposto.

6.3. Plan de traballo do alumnado. Especificación do tempo de aprendizaxe na aula. (Ante situacións imprevistas o plan de traballo pode flexibilizarse). Ademais, titorías de orientación e apoio individual e grupal: 6 horas semanais.

Titoría en grupo

6. Metodoloxía e estratexias de aprendizaxe

6.1. Metodoloxía docente Esta metodoloxía consensuarase durante os quince primeiros días co grupo-clase, supón un compromiso formal coa materia dende os seu inicio. Segun contemplan o Plan Universitario Bolonia. Estableceranse camiños que consigan aprendizaxes dende ópticas globalizadas, participativas, interdisciplinares e integradoras a partir de: exposicións maxistras; contribucións de persoas con experiencias significativas; coloquios, conferencias; videofóruns e outras técnicas grupais; traballos de grupo; lecturas de textos, lexislación e documentos de interese; prácticas individuais e visitas a institucións formativas. Para iso, requírense procesos educativos activos, implicativos e avaliadores que favorezan o desenvolvemento persoal e profesional do alumnado que siga esta metodoloxía dende o principio do cuatrimestre, metodoloxía básica para superar a Materia. Comprende os seguintes procesos: -Clases presenciais: -Exposición e reflexión dos temas impartidos pola profesora. -Proxección e reflexión de materiais audiovisuais e tecnolóxicos. -Entrega de documentación, análise, estudo e posta en común na aula. -Pautas orientativas para a elaboración e exposición de traballos de grupo e individuais. Entregaranse e explicaranse na aula. -Revisión de traballos-modelo elaborados noutras promocións anteriores na aula. -Clases prácticas: entrega de materiais específicos vinculados coa intervención sociopedagóxica familiar. Visitas, si é posible, a diversas institucións vinculadas a Asignatura. -Traballo personal do alumnado: distribuírse material-guía sobre: -Liñas de traballo personal para a boa marcha da Materia. -Planificación e seguimento dos diversos traballos individuais e en grupo que vai realizar o alumnado. -Titorizacións en grupo: entregarase material-guía específico sobre: -Seguimento da realización e exposicións de traballos. -Orientación académica, profesional e persoal. -Principios de procedemento ou de actuación docente: -Promover nos estudantes unha metodoloxía de investigación cuantitativa, cualitativa e etnográfica que facilite a reflexión crítica, a busca de información, a formulación e o desenvolvemento de hipóteses, así como as valoracións, conclusións e propostas de mellora do estudo realizado. -Favorecer ambientes de diálogo e respecto ante a diversidade de experiencias e opinións existentes na aula. -Dende a nosa función de docentes, servir de fíos condutores para facilitar aprendizaxes significativas e por descubrimento, dende a investigación-acción en temas da Materia. -Estimular a reflexión-acción-reflexión, o diálogo crítico constructivo, dende o respecto, a responsabilidade, a seriedade, o esforzo, a cooperación, a participación e a tolerancia. -Coñecer e conectar cos axentes sociais vinculados o ámbito educativo e familiar co fin de aproximarnos aos diversos fenómenos sociais e abrir vías cara á cidadanía democrática.

6.2. Estratexias de aprendizaxe básicas para o alumnado (Ante situacións imprevistas as estratexias de aprendizaxe e orientacións expostas poden flexibilizarse). Estes catro pasos seguintes son requisitos primordiais para superar a materia para todo o alumnado matriculado.

6.2.1 -Traballo na aula: - Consulta e manexo de fontes bibliográficas, documentais e lexislativas da biblioteca e buscas de bases de datos por internet. - Debates na aula sobre textos (libros, artigos de revista, etc.) de interese vinculados a materia. -Actividades varias realizadas e rexistradas na aula, individuais e grupais: -Análise e comentario de textos e documentos. -Estudo de casos; historias de vida. -Rol playing. -Visionado e reflexión de recursos audiovisuais. -Asistencia e participación a conferencias, xornadas, etc. vinculados coa Materia -Visitas á aula de persoas expertas en temas asociados á Materia. -Saída ao campo referente con algún tema da Asignatura.

6.2.2- Traballo individual: elección e reflexión dun recurso (conto, música, anuncio publicitario, programa TV, video clip, etc.) referente á Materia e a súa intervención sociopedagóxica coa familia. Entregarase unha relación orientativa o inicio das clases.

6.2.3.-Traballo de grupo: participación e implicación no Proxecto de intervención sociopedagóxica na Materia. Elección do tema. Entregarase na aula un modelo-guía para seguir (introdución; presentación; xustificación teórica; obxectivos; destinatarios/as; contextualización; análise de necesidades e diagnóstico; estudo e planificación de estratexias; desenvolvemento; conclusións e valoración; bibliografía, webgrafía e anexos. Material tecnolóxico).

6.2.4- Examen: Sobre os contidos básicos da materia (textos teóricos e intervencións sociopedagóxicas recomendadas). -Pautas orientativas importantes a considerar para o alumnado para os traballos individual e grupal: -Nestas clases presenciais comentaranse as indicacións concretas, que se entregarán de modo impreso, sobre o modo de elaborar os traballos individuais e grupais coa exposición oral correspondente (formados de tres a cinco persoas), e como presentar os traballos por escrito, é dicir, a exposición oral dos contidos do tema elixido, esquema da exposición, o uso adecuado de recursos tecnolóxicos e a planificación do tempo e modo de exposición. A expresión escrita, formato, sinais de identidade, desenvolvemento do tema tratado, a intervención sociopedagóxica, conclusións e valoracións, bibliografía, webgrafía, anexos, etc. E valoración final dos traballos realizados. -Nas sesións de titoría se aclararán dúbidas puntuais do anteriormente exposto.

6.3. Plan de traballo do alumnado. Especificación do tempo de aprendizaxe na aula. (Ante situacións imprevistas o plan de traballo pode flexibilizarse). Ademais, titorías de orientación e apoio individual e grupal: 6 horas semanais.

Probas	Descrición
--------	------------

Probas de
resposta curta

6. Metodoloxía e estratexias de aprendizaxe

6.1. Metodoloxía docente Esta metodoloxía consensuarase durante os quince primeiros días co grupo-clase, supón un compromiso formal coa materia dende os seus inicios. Segundo contempla o Plan Universitario Bolonia. Estableceranse camiños que consigan aprendizaxes dende ópticas globalizadas, participativas, interdisciplinares e integradoras a partir de: exposicións maxistras; contribucións de persoas con experiencias significativas; coloquios, conferencias; videoforos e outras técnicas grupais; traballos de grupo; lecturas de textos, lexislación e documentos de interese; prácticas individuais e visitas a institucións formativas. Para iso, requirense procesos educativos activos, implicativos e avaliadores que favorezan o desenvolvemento persoal e profesional do alumnado que siga esta metodoloxía dende o principio do cuatrimestre, metodoloxía básica para superar a Materia. Comprende os seguintes procesos: -Clases presenciais: -Exposición e reflexión dos temas impartidos pola profesora. -Proxección e reflexión de materiais audiovisuais e tecnolóxicos. -Entrega de documentación, análise, estudo e posta en común na aula. -Pautas orientativas para a elaboración e exposición de traballos de grupo e individuais. Entregaranse e explicaranse na aula. -Revisión de traballos-modelo elaborados noutras promocións anteriores na aula. -Clases prácticas: entrega de materiais específicos vinculados coa intervención sociopedagóxica familiar. Visitas, si é posible, a diversas institucións vinculadas a Asignatura. -Traballo personal do alumnado: distribuírse material-guía sobre: -Liñas de traballo personal para a boa marcha da Materia. -Planificación e seguimento dos diversos traballos individuais e en grupo que vai realizar o alumnado. -Tutorizacións en grupo: entregarase material-guía específico sobre: -Seguimento da realización e exposicións de traballos. -Orientación académica, profesional e persoal. -Principios de procedemento ou de actuación docente: -Promover nos estudantes unha metodoloxía de investigación cuantitativa, cualitativa e etnográfica que facilite a reflexión crítica, a busca de información, a formulación e o desenvolvemento de hipóteses, así como as valoracións, conclusións e propostas de mellora do estudo realizado. -Favorecer ambientes de diálogo e respecto ante a diversidade de experiencias e opinións existentes na aula. -Dende a nosa función de docentes, servir de fíos condutores para facilitar aprendizaxes significativas e por descubrimento, dende a investigación-acción en temas da Materia. -Estimular a reflexión-acción-reflexión, o diálogo crítico constructivo, dende o respecto, a responsabilidade, a seriedade, o esforzo, a cooperación, a participación e a tolerancia. -Coñecer e conectar cos axentes sociais vinculados o ámbito educativo e familiar co fin de aproximarnos aos diversos fenómenos sociais e abrir vías cara á cidadanía democrática.

6.2. Estratexias de aprendizaxe básicas para o alumnado (Ante situacións imprevistas as estratexias de aprendizaxe e orientacións expostas poden flexibilizarse). Estes catro pasos seguintes son requisitos primordiais para superar a materia para todo o alumnado matriculado.

6.2.1 -Traballo na aula: - Consulta e manexo de fontes bibliográficas, documentais e lexislativas da biblioteca e buscas de bases de datos por internet. - Debates na aula sobre textos (libros, artigos de revista, etc.) de interese vinculados a materia. -Actividades varias realizadas e rexistradas na aula, individuais e grupais: -Análise e comentario de textos e documentos. -Estudo de casos; historias de vida. -Rol playing. -Visionado e reflexión de recursos audiovisuais. -Asistencia e participación a conferencias, xornadas, etc. vinculados coa Materia -Visitas á aula de persoas expertas en temas asociados á Materia. -Saída ao campo referente con algún tema da Asignatura.

6.2.2- Traballo individual: elección e reflexión dun recurso (conto, música, anuncio publicitario, programa TV, video clip, etc.) referente á Materia e a súa intervención sociopedagóxica coa familia. Entregarase unha relación orientativa o inicio das clases.

6.2.3.-Traballo de grupo: participación e implicación no Proxecto de intervención sociopedagóxica na Materia. Elección do tema. Entregarase na aula un modelo-guía para seguir (introdución; presentación; xustificación teórica; obxectivos; destinatarios/as; contextualización; análise de necesidades e diagnóstico; estudo e planificación de estratexias; desenvolvemento; conclusións e valoración; bibliografía, webgrafía e anexos. Material tecnolóxico).

6.2.4- Examen: Sobre os contidos básicos da materia (textos teóricos e intervencións sociopedagóxicas recomendadas). -Pautas orientativas importantes a considerar para o alumnado para os traballos individual e grupal: -Nestas clases presenciais comentaranse as indicacións concretas, que se entregarán de modo impreso, sobre o modo de elaborar os traballos individuais e grupais coa exposición oral correspondente (formados de tres a cinco persoas), e como presentar os traballos por escrito, é dicir, a exposición oral dos contidos do tema elixido, esquema da exposición, o uso adecuado de recursos tecnolóxicos e a planificación do tempo e modo de exposición. A expresión escrita, formato, sinais de identidade, desenvolvemento do tema tratado, a intervención sociopedagóxica, conclusións e valoracións, bibliografía, webgrafía, anexos, etc. E valoración final dos traballos realizados. -Nas sesións de tutoría se aclararán dúbidas puntuais do anteriormente exposto.

6.3. Plan de traballo do alumnado. Especificación do tempo de aprendizaxe na aula. (Ante situacións imprevistas o plan de traballo pode flexibilizarse). Ademais, tutorías de orientación e apoio individual e grupal: 6 horas semanais.

Avaliación

	Descrición	Cualificación
Traballos de aula	O alumnado, de xeito individual ou en grupo, elabora un documento sobre a temática da materia ou prepara seminarios, investigacións, memorias, ensaios, resumos de lecturas, conferencias, etc. Xeralmente trátase dunha actividade autónoma de/dos estudante/s que inclúe a procura e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía, redacción...	25
Traballos tutelados	O alumnado desenvolve exercicios ou proxectos na aula baixo as directrices e supervisión do profesor. O seu desenvolvemento pode estar vinculado con actividades autónomas do alumnado.	25

Titoría en grupo	Entrevistas que o alumnado mantén co profesorado da materia para asesoramento/desenvolvemento de actividades da materia e do proceso de aprendizaxe.	25
Probas de resposta curta	Examen teórico de contidos con respostas curtas.	25

Outros comentarios sobre a Avaliación

7. Avaliación dos procesos e resultados de aprendizaxe. Criterios de avaliación da materia para o alumnado matriculado na materia.

(Ante situacións imprevistas estes procesos poden flexibilizarse).

-Prégase obrigatoria a entrega á profesora da **ficha persoal**, coa foto correspondente, durante **a primeira quincena de clase, (notificando a metodoloxía a seguir). Isto significa o compromiso serio e formal coa materia dende o inicio do cuadrimestre.** En caso de non presentarse no prazo fixado, entenderase que o alumnado non se presenta a esa convocatoria. A modo excepcional e **xustificado (con xustificante acreditativo de traballo)** o alumnado que non asista a materia seguirá outra metodoloxía marcada e establecida dende o inicio do curso, os quince primeiros días, consensuado coa profesora e seguindo as titorías básicas.

-É imprescindible, constituír nos primeiros días do cuadrimestre os *grupos de traballo*, para o bo desenvolvemento das intervencións educativas: traballos, talleres, etc. (En caso de existir algún *problema xustificado* como xa se especificou anteriormente, dentro dos primeiros días do inicio da Materia, se contemplarán opcións individuais, consensuadas previamente coa profesora). O seguimento procesual destas intervencións pedagóxicas orientarase dende o inicio da Materia, así como o modo de exposición ao grupo-clase, a través das sesións de titoría establecidas pola profesora. Nestas sesións de titoría farase constancia da implicación do alumnado na Materia, xa que se orientará detidamente o modo de traballo e se aclararán as posibles dúbidas xurdidas ao longo do cuadrimestre. Distribuindo e orientando o material específico.

-**Pasos que hai que ter en conta nos traballos de grupo e individuais:** constitución de grupos de traballo, elección dos temas, calendario xeral de exposicións, seguimento do traballo a través de titorías mantidas entre o grupo correspondente e a profesora, tanto a exposición oral como a presentación teórica, así como aqueles elementos de valoración da exposición do traballo. De aí que o seguimento titorial é obrigatorio e positivo para o alumnado.

-Á hora de entregar os materiais fixados e traballados polo alumnado durante o cuadrimestre (rexistros varios, artigos, comentarios de libros, traballos de grupo, materiais informáticos, etc.) recoméndase o seguinte:

-O **cumprimento dos prazos** de calendario establecidos para presentar os materiais. Ditos materiais entregados serán orixinais (*non fotocopias nin baixados de internet directamente. Se precisa unha reflexión e traballo previo dos mesmos dende o alumando*).

-O **coidado da expresión escrita e a coherente descrición** das reflexións realizadas.

-A **referencia completa das fontes documentais** (libros, revistas, prensa, lexislación, webs, etc.), aténdose ás normas bibliográficas internacionais APA (ver web correspondente): autor/a, ano, título, lugar, editorial, número de edición.

-Na **portada dos traballos** figurarán os seguintes datos: título, nome e apelidos, universidade, facultade, titulación, campus, materia, profesora, curso, ano académico, etc.

-Nalgunha **fotocopiadora** próxima a esta Facultade, elixida polo grupo-clase, iran depositando os materiais-base de traballo relacionados coa materia. Ademais de Fatic.

-O uso do **correo electrónico** é para solucionar cuestións puntuais e extraordinarias (fáceis de solventar mediante esta vía). Intentarase responder no prazo mais breve posible. Sempre que sexan correos con *Asunto encabezado* e dentro dos prazos establecidos. Non se atenderán correos en época non lectiva.

-O respecto, a escucha na aula, o saber comportarse (na aula non é un espazo para comidas e bebidas), asemesmo, na aula non se usa o móbil, etc. son requisitos imprescindibles que forman parte da formación universitaria e da convivencia cidadá..

7.1. Criterios específicos de avaliación para alumnado asistente:

Concedemos a este **proceso avaliativo o carácter de inicial, continuo, formativo e sumativo.** Para iso

establecemos **os catro seguintes pasos obrigatorios a cumprir:**

1.- **Asistencia e participación** nas sesións metodolóxicas de clase, teóricas e prácticas (lectura de textos recomendados e implicación en diversas actividades programadas e desenvolvidas). Concretaranse días de presentación e análise dos materiais reflexionados (lectura, análise e comentario de textos traballados). É básica a puntualidade as sesión de clase.

Nota importante: o alumnado que, por motivos xustificadas non poida asistir a algunha sesión de clase concreta, deberá suplir dita ausencia mediante un traballo personal do realizado ese día na aula. O entregará o final do cuatrimestre.

Valoración **2,5 puntos**.

2.- **Traballo de grupo e material informático confeccionado.** Elaboración e presentación de intervencións educativas, é dicir, a elaboración dun programa de intervención pedagóxica sobre un tema relacionado coa Materia. Este axustarase aos seguintes pasos: planificación, desenvolvemento e exposición, avaliación e retroalimentación. Estes temas concretaranse e consensuaranse durante as primeiras sesións de clase. Tamén se marcarán datas de exposición e entrega dos traballos. (Estes, unha vez presentados, non se devolverán. Recoméndase pois, quedar cunha copia antes da súa entrega a profesora). Valoración **2,5 puntos**.

3.- **Traballo individual:** elección e reflexión dun recurso (conto, música, anuncio publicitario, programa TV, película, video clip, etc[...]) referente á Materia e a súa intervención sociopedagóxica coa familia. Estableceranse prazos de entrega consensuados. Valoración **2,5 puntos**.

4.- **Exame.** As datas estarán expostas en zonas de información e webs sobre o calendario de exames nesta Facultade. É básica a puntualidade. Valoración **2,5 puntos**.

A superación da Materia implica ter alcanzado en cada unha destes catro pasos unha contribución mínima de **1,25 puntos**. Se non se consegue esa puntuación, suponse que non se lograron os obxectivos mínimos da Materia na súa totalidade.

-Non obstante, cada un destes pasos explicárase e consensuarase detenidamente durante as primeiras sesións de clase.

-A data límite de entrega dos materiais é o día e hora da celebración do examen.

7.2. Criterios específicos para alumnado non asistente con xustificación.

Cuestións importantes:

-O alumnado, que por **motivos xustificadas (traballo)** desde o inicio do curso, **os quince primeiros días**, seguirá un sistema de titorización individualizado a partir de todo o exposto neste Programa da materia, **se concretará a principios de curso, notificándoo na ficha personal** tamén, coa profesora nas sesións de titoría presenciais correspondentes, establecéndose o seu seguimento durante o cuatrimestre.

-Este alumnado, suplirá el **apartado 1** da avaliación correspondente a *Asistencia e participación* elaborandoun **Dossier o Memoria** da Materia con todo o Material traballado na aula durante o cuatrimestre e seguindo as indicacións neste programa (ver contidos e esquema explicativo da traxectoria). **Evidentemente, o resto dos apartados da avaliación tamén os deberá cumprir, e dicir, (2, 3 e 4). Todo isto previo consenso coa profesora en sesións de titoría e durante as primeiras sesións do inicio da Materia. É moi importante ter en conta estas puntualizacións expostas para a superación da Materia.**

7.1. Avaliación do proceso docente

7.1.2. Valoración do alumnado

O alumnado valorará a dinámica da Materia, ben a través dun **cuestionario** elaborado expresamente pola profesora, e tamén a través da **enquisa** confeccionada por esta Universidade.

7.1.3. Valoración do profesorado e decisións de cambio

Ante as suxestións de cambio manifestadas polo alumnado nestes cuestionarios, e tamén desde a traxectoria da Materia no presente curso, a profesora prestará a debida atención, si procede, para mellorar e retroalimentar o novo enfoque desta disciplina de cara ao seguinte curso académico.

Bibliografía. Fontes de información

8.1. Bibliografía Básica

Pontevedra, (1), 15-48.

propuesta de intervención pedagógica sobre la familia, el trabajo, la igualdad de género

Reflexiones y nuevas experiencias de educación para la salud, cine y mass media.

Asociación Estatal de Educación Social (2007). *Documentos profesionalizadores*. Toledo, ASEDES.

*Benso, C. y Pereira, C. (Coords.) (2007). *Familia y Escuela. El reto de educar en el siglo XXI*. Ourense, Concello de Ourense, Fundación Santa María y Universidad de Vigo.

Bolívar, A. (2007). *Educación para la ciudadanía. Algo más que una asignatura*. Barcelona. Graó.

Cagigal, V. (2005). *Construyendo puentes: claves de colaboración escuela-familia*

Cagigal, V. (coord.) (2009), *La Orientación Familiar en el ámbito escolar. La creación de centros de atención a familias en los centros educativos a partir de la experiencia del CAF Padre Piquer*, Obra Social Caja Madrid y Universidad Pontificia Comillas, <http://www.padrepiquer.com/pdf/Libros/LibroCAFPiquer.pdf>

Campo-Redondo, M. (2006). El cine como recurso tecnológico en la creación de

Enl@ce: Revista Venezolana de Información, Tecnología y Conocimiento, 3, (3), 11-31.

*Camps, V. (2009). *Qué hay que enseñar a los hijos*. Romanyá Valls. Proteus.

*Caride, J. A. (2005). *Las fronteras de la Pedagogía Social*. Barcelona. Gedisa.

Carrera, Mª V. y Pereira, Mª C. (2005). Familia y transmisión de valores. Una *aprender a ser. Nuevas experiencias de educación par la salud a través del cine.*

Cobo, J. M. (2005). *Otro mundo es posible. Propuesta de utopía para el siglo XXI*. Madrid, Biblioteca Nueva.

Cuenca, M. (2005). *Ocio solidario. La experiencia en grupos de jóvenes y jubilados*. Bilbao, Universidad de Deusto.

Díaz-Aguado, Mª J. (2006). *Del acoso escolar a la cooperación en las aulas*. Madrid. Pearson Prentice Hall.

Elzo, J. (2006). *Jóvenes y felicidad*. Madrid. PPC.

Equipo Padres y Maestros (2009). *Cine y ciudadanía*. Bilbao. Mensajero.

Escámez, J.; García, R.; Pérez, C. y Llopis, A. (2007). *El aprendizaje de valores y actitudes. Teoría y práctica*. Barcelona. Octaedro-OEI.

Fernández-Molina, M. (2011). *Acogimiento, adopción y escuela*. Málaga. FGUMA.

*García Carrasco, J. (2007). *Leer en la cara y en el mundo*. Barcelona. Herder.

actual y valores. Madrid. Narcea.

- Gómez Bengoechea, B. (2007). *Derecho a la identidad y filiación. Búsqueda*
- González Martín, Mª R. (2004). *Relaciones familiares y desarrollo personal. Cuidado y plenitud. Perspectivas básicas para la intervención en escuelas de padres*. Madrid. Universidad Complutense de Madrid.
- instrumento de alfabetización emocional. *Teoría de la Educación. Revista*
- Iglesias de Ussel, J. y otros (2009). *Matrimonios y parejas jóvenes. España 2009*. Madrid. Fundación SM.
- *López Herrerías, J. A. (Coord.) (1996). *El educador social: líneas de formación y de actuación*. Madrid. Guillermo Mirecki.
- Lorente, M. (2004). *Anatomía del maltratador*. Barcelona. Crítica.
- Marina, J. A. (2007). *Educación para la ciudadanía*. Madrid, S.M.
- Meil, G. (2006). *Padres e hijos en la España actual*. Barcelona. Fundación La Caixa.
- Mínguez, R., Jordán, J.A., González, R. y Hernández, Mª A. *Autonomía y responsabilidad en el contexto de las familias* (<http://www.ucm.es/info/site/ub2011/documentos.htm>).
- Naya, L. M. (Coord.) (2005). *La educación y los derechos humanos*. Madrid. Erein.
- Olweus, D. (1998). *Acoso y maltrato entre escolares*. Madrid. Morata.
- *Ortega, J. (2002). *Nuevos retos de la pedagogía social: la formación del profesorado*. Salamanca. Sociedad Ibérica de Pedagogía Social.
- Pantoja, L. (Coord.) (1998). *Nuevos espacios de la educación social*. Bilbao. ICE-Universidade de Deusto.
- **Pedagogía Social*. Revista Interuniversitaria. (2007). Pedagogía Social y Convergencia Europea. Monográfico.
- Pedagogía Social. Revista Interuniversitaria* (2013). Programas eficaces de intervención con familias. Monográfico, (21), enero-junio.
- Pérez, C. (2009). *Valores y normas para la convivencia en el aula. Programas de intervención educativa*. Madrid. Fundamentos Psicopedagógicos.
- Pérez Serrano, G. (2003). *Pedagogía Social. Educación Social: construcción científica e intervención práctica*. Madrid. Narcea.
- Puig, J. M.; Batlle, R.; Bosch, C y Palos, J. (2007). *Aprendizaje servicio: educar para la ciudadanía*. Barcelona. Octaedro.
- Revista de Educación* (2005). Educación no formal. Monográfico. (338) Septiembre-Diciembre.
- Touriñán López, J. M. (Direc.) (2007). *Educación en valores, interculturalismo y convivencia pacífica*. Universidad de Santiago de Compostela. ICE Santiago de Compostela.
- Sáez, J. (2007). *Pedagogía Social*. Madrid, Pearson- Prentice Hall.
- Simón, E. (2011). *La igualdad también se aprende. Cuestión de coeducación*. Madrid. Narcea.
- 20, (1), (pp.62-70).
- Coruña. Netbiblo.
- Touriñán, J.M. y Santos, M.A.(2004). *Familia, educación y sociedad civil*. Santiago de Compostela. Universidad de Santiago de Compostela.
- Vázquez, V.; Escámez, J. y García, R. (2012). *Educación para el cuidado*. Valencia. Brief.
- Caride, J. A. (Coord.) (2000). *Educación Social y Políticas Culturales*. Santiago de Compostela.
- Casamayor, G. (Coord.) (1999). *Como dar respuesta a los conflictos. La disciplina en la enseñanza secundaria*. Barcelona. Graó.
- Cortina, A. (2002). *Por una ética del consumo*. Madrid. Taurus.
- Dios, M. (2005). *Educar nos afectos, frear a violencia*. Santiago de Compostela. Seminario Galego de Educadores para a Paz.

- Escámez, J. y García, R. (2005). *Educación para la ciudadanía. Programa de Prevención Escolar contra la Violencia de Género*. Valencia. Editorial Brief.
- González Blasco, P. (Direc.) (2006). *Jóvenes españoles, 2005*. Madrid. Fundación Santa María.
- Instituto Pedagógico Padres y Maestros (2003). *Cine y Transversales. Treinta películas para trabajar en el aula*. Bilbao. Mensajero.
- López Herrerías, J. A. y Valero, L. F. (1995). *Cómo hacer proyectos pedagógicos participativos*. Manresa. Angle Editorial.
- Llopis, C. (Coord.) (2001). *Los derechos humanos. Educación para una nueva ciudadanía*. Madrid. Narcea.
- Martínez-Salanova, E. (2002). *Aprender con el cine, aprender de película*. Huelva. Grupo Comunicar.
- Navarro, G. (1999). *El diálogo*. Barcelona. Desclée de Brouwer.
- Pereira, C. (2005). *Los valores del cine de animación. Propuestas pedagógicas para padres y educadores*. Barcelona. PPU.
- Revista Cuadernos de Pedagogía* (2003). Educación Social. Número extraordinario. Barcelona.
- Revista Galega de Educación* (1997). Educación Social. Número extraordinario. Vigo.
- Revista Portuguesa de Pedagogía* (2006). Teoría da Educaçao. I y II, 40-1 y 40-2
- Sáez, J. (2003). *La profesionalización de los educadores sociales: en busca de la competencia educativa cualificada*. Madrid. Dykinson.
- Sarramona, J., Vázquez, G. y Colom, A. J. (1998). *Educación no formal*. Barcelona. Ariel.
- Savater, F. (1997). *El valor de educar*. Barcelona. Ariel.
- Touriñán, J. M. y Santos, M. A. (Eds.) (1999). *Interculturalidad y educación para el desarrollo*. Santiago de Compostela. Xunta de Galicia. Grafinova.
- Vázquez, G. (edit.) (2001). *Educación y calidad de vida*. Madrid. Editorial Complutense.

8.3. Outros recursos

-Revistas, (informarse e consultarse na hemeroteca desta Facultade e na rede durante as primeiras sesións de clase):

Aula Abierta / Aularia El País de las Aulas. Revista Digital / Bordón / Comunicar / Cuadernos de Pedagogía / Cultura y Educación/ Edeñana. Estudios y propuestas socio-educativas / Educación XX1/Educadores/ Educación Social. Revista de Intervención Socioeducativa / Enseñanza & Teaching / Estudios de Educación /Revista de Educación Social/ Innovación Educativa / Historia de la Educación. Revista Interuniversitaria/ Padres y Maestros / Pedagogía Social. Revista Interuniversitaria / Revista Complutense de Educación / Revista de Ciencias de la Educación / Revista de Educación / Revista de Investigación en Educación/ Revista Española de Pedagogía/ Revista Galega do Educación/ Revista Galega do Ensino / Revista Galego-Portuguesa de Psicología y Educación/ Revista Portuguesa de Pedagogía/ Teoría de la Educación. Revista Interuniversitaria/ Teoría de la Educación. Educación y Cultura en la Sociedad de la Información. Revista electrónica/

-Materiais didácticos escritos.

-Organismos, institucións e asociacións de interese.

Recomendacións

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

Prácticas externas: Practicum II/O05G130V01801

Materias que se recomenda ter cursado previamente

Educación de persoas adultas/O05G130V01401

Mediación en conflitos e situacións de violencia/O05G130V01502

Prácticas externas: Practicum I/O05G130V01602

Outros comentarios

Intervención socioeducativa no ámbito familiar é unha materia, de carácter obrigatorio, que distribúe os seus créditos ECTS (5 créditos distribuídos en 3,8 teóricos e 1,2 prácticos) a partir do primeiro cuatrimestre do presente curso académico. Esta distribución flexibilízase segundo a metodoloxía seguida, unha vez consensuada no grupo-clase, o inicio da materia. Esta Materia complementarase coas disciplinas de Prácticum (I e II, así como Educación Permanente, Educación de Persoas Adultas, Teoría e Institucións Educativas Contemporáneas, Pedagogía Social, Educación intercultural e para a paz, Educación para o lecer e o tempo libre, Educación e Animación Sociolaboral, entre outras).

-Data exame: 19 de diciembre de 2013, 12.00 h.

-Data revisión: 30 de enero de 2014 (de 10.00 a 12.00 h).

-Data convocatoria extraordinaria: 30 de xuño de 2014, 10.00 h.

-Data de revisión convocatoria extraordinaria: 17 de xullo de 2014 (de 10.00 a 12.00 h).

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Prácticas externas: Practicum II				
Materia	Prácticas externas: Practicum II			
Código	O05G130V01801			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	18	OB	4	2c
Lingua de impartición	Galego			
Departamento				
Coordinador/a				
Profesorado				
Correo-e				
Web				
Descrición xeral				

Competencias de titulación

Código	
A1	Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa
A10	Desenvolver programas e proxectos no ámbito da educación especializada (menores, necesidades educativas especiais, centros de saúde, condutas adictivas, institucións penitenciarias, e persoas e colectivos en risco de exclusión...)
A11	Organizar e administrar proxectos e servizos culturais, ambientais, de lecer e tempo libre
A12	Deseñar, aplicar e avaliar programas e estratexias de intervención socioeducativa no ámbito do desenvolvemento comunitario e cooperación ao desenvolvemento
A14	Deseñar, aplicar e avaliar programas de educación permanente e de persoas adultas e anciás
A15	Deseñar, aplicar e avaliar programas para a inserción social e laboral
A16	Elaborar e interpretar informes técnicos, de investigación e avaliación sobre accións, procesos e resultados socioeducativos
A17	Dominar as metodoloxías de dinamización social e cultural
A18	Ter capacidade para potenciar as relacións interpersoais, desenvolver habilidades de comunicación interpersoal, solidariedade e empatía
A19	Administrar, coordinar e supervisar entidades, equipamentos e grupos, en función de diferentes contextos e necesidades
A20	Asesorar na elaboración e aplicación de plans, programas, proxectos e actividades socioeducativas
A21	Asesorar e/ou acompañar a persoas e/ou grupos en procesos de desenvolvemento socioeducativo
A22	Estar comprometido coa calidade de actuación e moverse de acordo cos principios deontolóxicos do/a educador/a social
B6	Resolución de problemas e toma de decisións
B12	Compromiso ético
B19	Compromiso coa identidade, desenvolvemento e ética profesional

Competencias de materia

Resultados previstos na materia	Resultados de Formación e Aprendizaxe
Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa	A1
Desenvolver programas e proxectos no ámbito da educación especializada (menores, necesidades educativas especiais, centros de saúde, condutas adictivas, institucións penitenciarias, e persoas e colectivos en risco de exclusión...)	A10
Organizar e administrar proxectos e servizos culturais, ambientais, de lecer e tempo libre	A11
Deseñar, aplicar e avaliar programas e estratexias de intervención socioeducativa no ámbito do desenvolvemento comunitario e cooperación ao desenvolvemento	A12
Deseñar, aplicar e avaliar programas de educación permanente e de persoas adultas e anciás	A14
Deseñar, aplicar e avaliar programas para a inserción social e laboral	A15

Elaborar e interpretar informes técnicos, de investigación e avaliación sobre accións, procesos e resultados socioeducativos	A16
	A17
Dominar as metodoloxías de dinamización social e cultural	
Ter capacidade para potenciar as relacións interpersoais, desenvolver habilidades de comunicación interpersoal, solidariedade e empatía	A18
Administrar, coordinar e supervisar entidades, equipamentos e grupos, en función de diferentes contextos e necesidades	A19
Asesorar na elaboración e aplicación de plans, programas, proxectos e actividades socioeducativas	A20
Asesorar e/ou acompañar a persoas e/ou grupos en procesos de desenvolvemento socioeducativo	A21
Estar comprometido coa calidade de actuación e moverse de acordo cos principios deontolóxicos do/a educador/a social	A22
Resolución de problemas e toma de decisións	B6
Compromiso ético	B12
Compromiso coa identidade, desenvolvemento e ética profesional	B19

Contidos

Tema	
Observación de proxectos, programas e estratexias de intervención no ámbito profesional no que se realizan as prácticas	Observación da actividade do profesional que actúa como titor Observación da actividade do conxunto da institución Manexo da documentación básica que regula o funcionamento da institución e a práctica profesional da educación social
Elaboración de proxectos e programas de intervención no ámbito profesional no que se realiza o practicum	Elaboración de proxectos Elaboración de programas Diseño de actividades
Posta en práctica dos proxectos propios e os que propoña o profesional titor	Implementación de proxectos, programas e plans de actividade
Avaliación da actividade proposta e realizada na institución, tanto por iniciativa propia, como do plan de actividade da institución	Avaliación de programas, proxectos e actividades realizadas na institución

Planificación

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Estudos/actividades previos	10	0	10
Seminarios	20	0	20
Prácticas externas	300	120	420

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Estudos/actividades previos	Procura, lectura e traballo de documentación, propostas de resolución de problemas e/ou exercicios que se realizarán na aula e/ou laboratorio de forma autónoma por parte do alumnado.
Seminarios	Actividades enfocadas ao traballo sobre un tema específico, que permiten afondar ou complementar os contidos da materia. Pódense empregar como complemento das clases teóricas.
Prácticas externas	O estudante desenvolver as actividades nun contexto relacionado co exercicio dunha profesión, durante un período determinado e realizando as funcións asignadas e previstas na proposta de prácticas.

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Prácticas externas	A tutorización terá un horario específico para o practicum
Seminarios	A tutorización terá un horario específico para o practicum

Avaliación

	Descrición	Cualificación
Seminarios	Actividades organizadas na Facultade polo profesor/a do practicum ou para toda a titulación	10
Prácticas externas	Realización das horas previstas e elaboración dunha memoria da actividade realizada. (avaliación conxunta entre o titor da institución e o profesor responsable).	90

Outros comentarios sobre a Avaliación

As deficiencias observadas na realización do practicum no momento da avaliación de maio, serán corrixiadas para a avaliación de xullo, completando só aquelas actividades que non se realizaran correctamente.

A institución emitirá unha cualificación que se terá en conta para a avaliación, tendo o mesmo peso que a puntuación da memoria que se entrega ao profesor/a da Facultade

A memoria debe recoller unha análise e reflexión sobre as actividades realizadas, ademais da información sobre a institución na que estivo destinado. Tera características diferenciadas según o tipo de institución ou servizo no que se realizan as prácticas, en todo caso a memoria pode conter:

- Introducción (motivación para elección da institución e expectativas).
 - Breve ficha da institución (denominación, emprazamento, ámbito de actividade, recursos humanos e materiais, obxectivos, programas, actividades...).
 - Desenvolvemento das prácticas (diario de actividade, descrición e análise das intervencións levadas a cabo
- Informe detallado do deseño e implementación do proxecto elaborado.
- Valoración (satisfacción persoal, atrancos, aprendizaxe da profesión, papel do educador/a social nesa institución, traballo en equipo, críticas, aportacións e suxerencias).
 - Observacións (balance final, cumprimento das expectativas e suxerencias).
 - Documentación e anexos.
 - Bibliografía.

Bibliografía. Fontes de información

Os recursos documentais e bibliográficos estarán relacionados coas actividades ou servizos nos que o estudante realice o Practicum

Ver bibliografía do practicum I

Recomendacións

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Discapacidade e educación social				
Materia	Discapacidade e educación social			
Código	005G130V01909			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	6	OP	4	1c
Lingua de impartición	Galego			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Ojea Rúa, Manuel			
Profesorado	Ojea Rúa, Manuel			
Correo-e	moxea@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral				

Competencias de titulación	
Código	
A4	Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos
A8	Potenciar estruturas e procesos de participación e acción comunitaria, aplicando programas e técnicas de intervención (dinámica de grupos, motivación, negociación e promoción da asertividade...)
A10	Desenvolver programas e proxectos no ámbito da educación especializada (menores, necesidades educativas especiais, centros de saúde, condutas adictivas, institucións penitenciarias, e persoas e colectivos en risco de exclusión...)
A15	Deseñar, aplicar e avaliar programas para a inserción social e laboral
A20	Asesorar na elaboración e aplicación de plans, programas, proxectos e actividades socioeducativas
A21	Asesorar e/ou acompañar a persoas e/ou grupos en procesos de desenvolvemento socioeducativo
B5	Xestión da información
B10	Recoñecemento e respecto de a diversidade e multiculturalidade
B20	Orientación á calidade

Competencias de materia	
Resultados previstos na materia	Resultados de Formación e Aprendizaxe
Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos	A4
Potenciar estruturas e procesos de participación e acción comunitaria, aplicando programas e técnicas de intervención (dinámica de grupos, motivación, negociación e promoción da asertividade...)	A8
Desenvolver programas e proxectos no ámbito da educación especializada (menores, necesidades educativas especiais, centros de saúde, condutas adictivas, institucións penitenciarias, e persoas e colectivos en risco de exclusión...)	A10
Deseñar, aplicar e avaliar programas para a inserción social e laboral	A15
Asesorar na elaboración e aplicación de plans, programas, proxectos e actividades socioeducativas	A20
Asesorar e/ou acompañar a persoas e/ou grupos en procesos de desenvolvemento socioeducativo	A21
Xestión da información	B5
Recoñecemento e respecto de a diversidade e multiculturalidade	B10
Orientación á calidade	B20

Contidos	
Tema	
Discapacidade: concepto y clasificación	Concepto de discapacidade. Clasificación das discapacidades: Necesidades educativas derivadas de enfermidades crónicas e de longa duración. Necesidades educativas derivadas da audición y a visión. Necesidades educativas derivadas dos trastornos xeneralizados do desenvolvemento. Necesidades educativas relacionadas coa psicomotricidade. Necesidades educativas relacionadas coa cognición. Necesidades educativas relacionadas coa memoria.

Marco xeral lexislativo	Bases lexislativas reguladoras da discapacidade. Bases lexislativas reguladoras de situacións de dependencia como consecuencia de discapacidade. Bases lexislativas relacionadas coa atención ao alumnado con necesidades específicas de apoio educativo no ámbito socio- educativo. A formación profesional: os programas de cualificación profesional inicial. Lexislación básica en materia de formación, orientación e inserción socio-laboral das persoas con discapacidade.
Necesidade e apoio socio- educativo: avaliación e planificación	Avaliación, identificación e priorización de necesidades: SIS, WHO-DAS II, VINELAND. Concepto e identificación dos apoios: INTEGRAL, CENCAT, CCVA, FUMAT, CVI. Planificación e implementación multidimensional dos apoios no ámbito socioeducativo. Planificación e implementación do apoio no ámbito laboral (inserción laboral con apoio). Avaliación do proceso de apoio implementado.
Ámbito funcional da Educación Social no marco da discapacidade	Programa horizontal de necesidades. Planificación integral dos apoios. Intervención no ámbito escolar. Intervención no ámbito socio- familiar. Planes e programas concertados de acción social no ámbito da discapacidade. Planes e programas de apoio de inserción socio- laboral no marco da discapacidade.
Diseño e implementación de programas de acción social no marco da discapacidade	Proceso de mediación como técnica de intervención social no marco da discapacidade. Programas de intervención social: planificación estratéxica, táctica e operativa. Modelos de planificación: diagrama de GANT, método PER. Modelos e estratexias de intervención grupais: técnicas de comunicación, técnicas de organización e planificación, técnicas de avaliación.

Planificación			
	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Traballos de aula	22.5	0	22.5
Titoría en grupo	3	0	3
Debates	0	5	5
Traballos tutelados	0	43	43
Presentacións/exposicións	0	12	12
Sesión maxistral	22.5	0	22.5
Probas de tipo test	1	41	42
*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.			

Metodoloxía docente	
	Descrición
Traballos de aula	Construcción de coñecementos.
Titoría en grupo	Observación sistemática.
Debates	Participación activa: diálogo e discusión. Actitude crítica.
Traballos tutelados	Nivel de construción e autonomía persoal. Innovación e investigación.
Presentacións/exposicións	Colaboración. Coherencia e innovación da aportación. Emprego de medios audiovisuais.
Sesión maxistral	Asistencia, colaboración intragrupos e tamén intergrupos.

Atención personalizada	
Metodoloxías	Descrición
Traballos de aula	Avaliación continua.
Titoría en grupo	Avaliación continua.
Traballos tutelados	Avaliación continua.

Avaliación		
	Descrición	Cualificación
Traballos de aula		10
	Construción autónoma da información planificada.	
Titoría en grupo	Avaliación e seguimento por observación da realización dos proxectos.	10
Debates		5
	Participación e nivel de compromiso. Actitude crítica.	
Traballos tutelados	Nivel de innovación dos traballos presentados.	25
Presentacións/exposicións		10
	Presentación e defensa dos proxectos realizados.	
Probas de tipo test	Proba.	40

Outros comentarios sobre a Avaliación

Bibliografía. Fontes de información

BAUTISTA, R. (Coord.) (2002). *Necesidades educativas especiales*. Málaga: Aljibe.

CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA. 2012. En <http://www.xunta.es/cceou>

DECRETO 229/2011, de 7 de decembro, por el que se regula la atención a la diversidad del alumnado de los centros docentes de la Comunidad Autónoma de Galicia en los que se imparten las enseñanzas establecidas en la Ley orgánica 2/2006, de 3 de mayo, de educación (DOG de 21 de decembro de 2011).

En http://www.xunta.es/dog/Publicados/2011/20111221/AnuncioC3F1-151211-9847_gl.html

FABRA, M. L. (1999). *Técnicas de grupo para la cooperación*. Madrid: CEAC.

GRAU, C. (1998). *EDUCACIÓN ESPECIAL. De la integración escolar a la escuela inclusiva*. Valencia: Promolibro.

KATSCHNIG, H.; FREEMAN, H., e SATORIUS, N. (1997). *Calidad de vida en los trastornos mentales*. Barcelona: Masson.

LUCKASSON, R. (2002/ 2004). *Retraso mental, clasificación y sistemas de apoyo*. Madrid: Alianza.

MATA, F. S. (2001). *Enciclopedia psicopedagógica de necesidades educativas especiales*. Málaga: Aljibe.

OJEA, M. (2004). *De las necesidades educativas a la inclusión. Teoría y práctica*. Santiago de Compostela: Andavira.

ORGANIZACIÓN MUNDIAL DE LA SALUD (1992). *Décima revisión de la clasificación internacional de las enfermedades. CIE-10*. Madrid: Medisor.

RIPOL-MILLET, A. (2006). *Familias, Trabajo Social y mediación*. Barcelona: Paidós.

SERRA, F. (2002). Empleo con apoyo, la planificación centrada en la persona y las redes de apoyo. *Siglo Cero*, 33, 5-14.

VÁZQUEZ- BARQUERO, J. L.; HERRERA, S.; VÁZQUEZ, e GAITE, L. (2006). *Cuestionario para la evaluación de la discapacidad de la OMS. WHO-DAS II*. Madrid: Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales.

VEGA, A., e LÓPEZ, M. (2011). Personas con discapacidad: desde la exclusión a la plena ciudadanía. *Revista Sociológica de Pensamiento Crítico*, 18, 173- 206.

VERDUGO, M.A.; ARIAS, B., e GÓMEZ, L. E. (2006). Escala integral de medición subjetiva y objetiva de la calidad de vida en personas con discapacidad intelectual. En M. A. VERDUGO (dir.), *Cómo mejorar la calidad de vida de las personas con discapacidad, instrumentos y estrategias de evaluación* (pp. 417-448). Salamanca: Amarú.

WANG, M. C. (1998). *Atención a la diversidad del alumnado*. Madrid: Narcea.

Recomendacións

Materias que continúan o temario

Diagnóstico e análise de necesidades socioeducativas/O05G130V01303

Educación social no sistema educativo/O05G130V01304

Estratexias de aprendizaxe en contextos socioeducativos/O05G130V01403

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

Intervención socioeducativa para a inclusión social/O05G130V01405

Investigación-acción na práctica socioeducativa/O05G130V01903

Intervención socioeducativa no ámbito familiar/O05G130V01703

Materias que se recomenda ter cursado previamente

Educación: Didáctica: Deseño e programación no ámbito socioeducativo/O05G130V01202

Dinámica de grupos e intervención psicosocial comunitaria/O05G130V01905

Avaliación de programas socioeducativos/O05G130V01901

Outros comentarios

Aquelas alumnas e alumnos que non poidan asistir regularmente ás clases presenciais, poderán substituír os traballos de aula pola realización dun traballo teórico- práctico, maila realización dunha proba obxectiva.

Os estudantes que non poidan asistir nunca ás clases deberán facer a proba obxectiva.

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Educación social nos servizos sociais				
Materia	Educación social nos servizos sociais			
Código	O05G130V01910			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	6	OP	4	1c
Lingua de impartición	Galego			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Solar Rivera, María Mercedes			
Profesorado	Solar Rivera, María Mercedes			
Correo-e	mercedessolar@yahoo.es			
Web				
Descrición xeral	Trátase dunha materia optativa enmarcada no módulo "Ámbitos e axentes da educación social" que procura o achegamento do estudantado aos servizos sociais como ámbito profesional fundamental para os/as educadores/as sociais.			

Competencias de titulación

Código	
A1	Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa
A2	Estar capacitado/a para o diagnóstico e a mediación na prevención e resolución de conflitos en condicións de desigualdade e crises en comunidades socioeducativas
A3	Asumir e orientarse segundo valores de igualdade e de cidadanía democrática, e capacitar para a prevención e a mediación en casos de violencia nas súas diferentes manifestacións (simbólica, de xénero, laboral, escolar, sexual, étnica...)
A4	Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos
A5	Coñecer os fundamentos do deseño e uso dos medios, recursos e estratexias para a intervención socioeducativa e incorporalos nos diferentes ámbitos de acción socioeducativa
A6	Comprender a traxectoria da educación social e a configuración do seu campo e identidade profesional, a nivel comunitario, estatal, europeo e internacional
A7	Manexar con criterio métodos e estratexias de investigación cuantitativas e cualitativas, e aplicalas ás realidades socioeducativas
A8	Potenciar estruturas e procesos de participación e acción comunitaria, aplicando programas e técnicas de intervención (dinámica de grupos, motivación, negociación e promoción da asertividade...)
A9	Desenvolver programas e proxectos no contexto familiar e escolar
A12	Deseñar, aplicar e avaliar programas e estratexias de intervención socioeducativa no ámbito do desenvolvemento comunitario e cooperación ao desenvolvemento
A15	Deseñar, aplicar e avaliar programas para a inserción social e laboral
A16	Elaborar e interpretar informes técnicos, de investigación e avaliación sobre accións, procesos e resultados socioeducativos
A19	Administrar, coordinar e supervisar entidades, equipamentos e grupos, en función de diferentes contextos e necesidades
A21	Asesorar e/ou acompañar a persoas e/ou grupos en procesos de desenvolvemento socioeducativo
A22	Estar comprometido coa calidade de actuación e moverse de acordo cos principios deontolóxicos do/a educador/a social
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Planificación e organización
B7	Dominio de metodoloxías e técnicas educativas, dinamizadoras de asesoramento e orientación
B8	Capacidade crítica e autocrítica
B9	Capacidade para integrarse e comunicarse con expertos doutras áreas e en distintos contextos
B11	Habilidades interpersoais
B19	Compromiso coa identidade, desenvolvemento e ética profesional

Competencias de materia

Resultados previstos na materia	Resultados de Formación e Aprendizaxe
Coñecer as distintas formas de dar resposta ás necesidades sociais ao longo da historia	A1 A6

Valorar e comprender o obxecto, mecanismos de actuación e modos de provisión dos servizos sociais no ámbito autonómico, así como a estrutura xeral, a organización e os principais servizos e prestacións	A5 A12 A21	B1 B2
Adquirir habilidades, actitudes e aptitudes necesarias para o coñecemento, uso, manexo e análise da lexislación de servizos sociais e da iniciativa privada.	A4 A5 A6 A7 A12	B1 B2 B8
Coñecer as funcións e a especificidade da intervención dos educadores/as sociais nos diferentes programas e dispositivos dos servizos sociais, tanto no nivel comunitario como especializado.	A4 A5 A6 A7 A9 A12 A15 A16 A19	B7 B9 B11 B19
Actuar na resolución das situacións de vulnerabilidade, conflito, crise, carencias ou dificultades.	A2 A3 A4 A5 A7 A8 A22	B1 B2 B19

Contidos

Tema

1.Marco Conceptual no que se configuran os servizos sociais: as necesidades sociais.	1.1.Concepto e tipoloxía. 1.2.Métodos de detección das necesidades.
2.Evolución e situación actual da Acción Social.	1.3.Modos de satisfacer as necesidades. 1.4.Recursos Sociais.1.5.Concepto e características.
3.Marco Normativo e nivel organizativo Xeral dos servizos sociais.	2.1.-A Acción Social. 2.2. Etapas históricas da Acción Social. 2.3.A Caridade. 2.4.A Beneficencia. 2.5. A Asistencia Social. 2.6. Benestar Social, 2.7.Política Social e Sistemas de Protección Social.
4.Os servizos sociais comunitarios.	3.1. Marco Normativo. 3.2. Nivel Organizativo: Obxetivos, características, principios e niveles de atención.
5.Os Servizos Sociais Especializados.	4.1. Servizos comunitarios básicos e específicos. 4.2. Programas e prestacións. 4.3. Funcións e intervención do educador social. 5.1.Programas, servizos e prestacións por sectores de intervención. 5.2. Funciones e competencias dos Educadores Sociais.

Planificación

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Sesión maxistral	22	44	66
Traballos tutelados	6	22	28
Estudo de casos/análises de situacións	9	12	21
Presentacións/exposicións	4	10	14
Actividades introdutorias	2	0	2
Probas de tipo test	2	17	19

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Sesión maxistral	Exposición por parte do profesor dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e/ou directrices dun traballo, exercicio ou proxecto a desenvolver polo estudante.
Traballos tutelados	O estudante, de maneira individual ou en grupo, elaborará un traballo sobre os servizos sociais nun sector de poboación, con especial referencia as funcións e intervención do educador social no mesmo.
Estudo de casos/análises de situacións	Análise de casos e situacións vinculadas a intervención dos/as educadores/as sociais nos servizos sociais, coa finalidade de coñecelo, interpretalo, resolvelo, xerar hipóteses, completar coñecementos, diagnosticalo e adestrarse en procedementos alternativos de solución.
Presentacións/exposicións	Exposición por parte do alumnado do traballo realizado e doutras tarefas encomendadas.
Actividades introdutorias	Actividades encamiñadas a tomar contacto e reunir información sobre o alumnado, así como a presentar a materia.

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Traballos tutelados	Os docentes, de forma individual ou en pequeno grupo, atenderán as necesidades e consultas do alumnado relacionadas co estudo e/ou temas vinculados coa materia, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta actividade pode desenvolverse de forma presencial (na aula e tutorías de despacho) ou de forma non presencial (através do correo electrónico).

Avaliación

	Descrición	Cualificación
Traballos tutelados	O estudante, de maneira individual ou en grupo, elaborará un traballo sobre os servizos sociais nun sector de poboación, con especial referencia as funcións e intervención do educador social no mesmo.	25
Estudo de casos/análises de situacións	Análise de casos e situacións vinculadas a intervención dos/as educadores/as sociais nos servizos sociais.	15
Presentacións/exposicións	Exposición do traballo realizado sobre un servizo social e as funcións e especificidades dó/a educador/a social no mesmo. Outras exposicións	10
Probas de tipo test	Exame tipo test sobre os contidos teóricos da materia.	50

Outros comentarios sobre a Avaliación

(Poden sufrir algunha variación atendendo a circunstancias imprevistas.)

Haberá dous sistemas de avaliación, que o alumno/a deberá especificar na ficha de identificación persoal entregada aos profesores nas dúas primeiras semanas do curso:

Criterios de avaliación para ASISTENTES .Considéranse asistentes os que acuden a un mínimo do 80% das clases teóricas, clases prácticas e titorizacións en aula. A asistencia mídese por controles de aula diarios/aleatorios .

A cualificación final `puntuarase segundo a normativa vixente de 0 a 10. Para superar a materia será preciso obter un mínimo de 5 na parte teórica (proba tipo test) e un 5 na parte práctica (traballos tutelados, estudos de casos/análise de situacións e presentacións/exposicións).

Na parte práctica farase avaliación continua das actividades.

Criterios de avaliación para NON ASISTENTES (aque@s que se notifican

como non asistentes ou acuden menos dun 80%):

o Superación exame escrito tipo test sobre os contidos teóricos e prácticos do programa da materia. (60 %)

o Proba escrita para desenvolver algún dos aspectos teóricos e prácticos da materia (40%). Daranse tres opcións para desenvolver dúas. Para aprobar a materia será necesario ter aprobado tanto o exame tipo test como a proba escrita.

Fecha de examen: 15 de xaneiro ás 16 horas.

Fecha de revisión de examen: 31 de xaneiro ás 16 horas.

Bibliografía. Fontes de información

Bueno Abad, J.R., **Servicios sociales, planificación y organización**, Mestral,
Casado, D., **Introducción a los SErvicios sociales**, Ed. Popular,
Doyal, Len y Gough, I., **Teoría de las necesidades humanas**, Icara,
Decreto 99/2012 de 16 de marzo, **SErvicios sociales comunitarios y su financiamiento**,
Galindo López, E., **La educación social desde la práctica de los servicios sociales**, Walancen,
Lei 13/2008, **Servizos Sociais de Galicia**,

Rondón García, L., **Metodología de la educación social. Recorrido por diferentes ámbitos profesionales. Capítulo "El educador social en los servicios sociales" pp. 231-251**, Dykinson,

Vallés Herrero, J., **Manual del educador social, intervención en servicios sociales.**, Ed. Pirámide,

Recomendacións

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Programas de educación social na terceira idade				
Materia	Programas de educación social na terceira idade			
Código	005G130V01911			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	6	OP	4	1c
Lingua de impartición	Galego			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Pérez Enríquez, María Esther			
Profesorado	Pérez Enríquez, María Esther			
Correo-e	me_perez@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral				

Competencias de titulación	
Código	
A1	Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa
A4	Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos
A14	Deseñar, aplicar e avaliar programas de educación permanente e de persoas adultas e anciás
A20	Asesorar na elaboración e aplicación de plans, programas, proxectos e actividades socioeducativas
A22	Estar comprometido coa calidade de actuación e moverse de acordo cos principios deontolóxicos do/a educador/a social
B2	Planificación e organización
B6	Resolución de problemas e toma de decisións
B15	Creatividade
B17	Iniciativa e espírito emprendedor

Competencias de materia	
Resultados previstos na materia	Resultados de Formación e Aprendizaxe
1. Adquirir e comprender os coñecementos teóricos e os recursos instrumentais e metodolóxicos necesarios para o desenvolvemento de programas de intervención educativa no ámbito das persoas maiores.	A1
2. Analizar e diagnosticar a realidade social e educativa como base que fundamenta o desenvolvemento de iniciativas socio-educativas na terceira idade.	A4
3. Deseñar, desenvolver e avaliar programas de educación das persoas maiores.	A14
4. Asesorar na elaboración e aplicación de plans, programas, proxectos e actividades educativas neste ámbito de intervención.	A20
5. Promover o cambio e transformación social.	A22 B2
6. Formar a un profesional para actuar no ámbito das persoas maiores que sea capaz de dar resposta á realidade socio-educativa actual.	A14 B2 B6
7. Creatividade.	B15
8. Iniciativa e espírito emprendedor	B17

Contidos
Tema
Introducción: concepto de vellez; mitos e estereotipos; dereitos;...
1. Políticas sociais e institucionais na atención das persoas maiores.
2. Acción socio-educativa con maiores: habilidades de intervención no traballo con maiores; desenvolvemento de grupos e equipos de traballo.

3. Desenvolvemento de programas socio-educativos en institucións de maiores: programas de habilidades sociais; de relacións interxeracionais; de intervención sociocultural; de preparación á xubilación...

4. Organización e xestión de institucións de maiores.

Planificación

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Actividades introdutorias	3	1	4
Traballos tutelados	4	24	28
Seminarios	10	16	26
Traballos de aula	8	18	26
Presentacións/exposicións	6	7	13
Sesión maxistral	12	24	36
Probas de tipo test	2	15	17

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Actividades introdutorias	Actividades encamiñadas a tomar contacto e reunir información sobre o alumnado, así como a presentar a materia.
Traballos tutelados	Os/as estudantes elaboran dous documentos e/ou investigacións sobre a temática da materia, un individual e outro grupal. Trátanse de dúas actividades autónoma de/dos estudante/s que inclúen a procura e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía, redacción, etc.
Seminarios	Actividades enfocadas ao traballo sobre un tema específico, que permiten afondar ou complementar os contidos da materia. Pódense empregar como complemento das clases teóricas.
Traballos de aula	Formulación e análise, resolución e debate dun problema ou exercicio relacionado coa temática da materia, que os/as estudantes desenvolven na aula baixo as directrices e supervisión da profesora. O seu desenvolvemento pode estar vinculado con actividades autónomas do alumnado.
Presentacións/exposicións	Exposición oral por parte do alumnado, ante a docente e o alumnado, dos resultados dos traballos s tutelados (previa presentación escrita).
Sesión maxistral	Exposición por parte da profesora dos contidos da materia

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Sesión maxistral	- As actividades introdutorias, as sesións maxistrais, a realización dos traballos de aula, os seminarios, así como a proba tipo test, reforzaranse cunha atención personalizada, individual ou en pequeno grupo, coa finalidade de atender as necesidades, dúbidas e consultas do alumnado relacionadas coa materia, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta actividade desenvolverase de forma presencial (directamente na aula e/ou nos momentos que a profesora ten asignados a titorías de despacho) ou de forma non presencial (a través do correo electrónico). - Á elaboración dos traballos tutelados e á súa exposición dedicaráselle unhas horas específicas de traballo na aula, sen que iso sexa impedimento para atender calquera dúbida ou cuestión no momento en que xurda, no despacho da profesora, no horario de titorías, ou a través do correo electrónico.
Traballos tutelados	- As actividades introdutorias, as sesións maxistrais, a realización dos traballos de aula, os seminarios, así como a proba tipo test, reforzaranse cunha atención personalizada, individual ou en pequeno grupo, coa finalidade de atender as necesidades, dúbidas e consultas do alumnado relacionadas coa materia, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta actividade desenvolverase de forma presencial (directamente na aula e/ou nos momentos que a profesora ten asignados a titorías de despacho) ou de forma non presencial (a través do correo electrónico). - Á elaboración dos traballos tutelados e á súa exposición dedicaráselle unhas horas específicas de traballo na aula, sen que iso sexa impedimento para atender calquera dúbida ou cuestión no momento en que xurda, no despacho da profesora, no horario de titorías, ou a través do correo electrónico.

Seminarios	- As actividades introductorias, as sesións maxistrais, a realización dos traballos de aula, os seminarios, así como a proba tipo test, reforzaranse cunha atención personalizada, individual ou en pequeno grupo, coa finalidade de atender as necesidades, dúbidas e consultas do alumnado relacionadas coa materia, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta actividade desenvolverase de forma presencial (directamente na aula e/ou nos momentos que a profesora ten asignados a titorías de despacho) ou de forma non presencial (a través do correo electrónico). - Á elaboración dos traballos tutelados e á súa exposición dedicaráselle unhas horas específicas de traballo na aula, sen que iso sexa impedimento para atender calquera dúbida ou cuestión no momento en que xurda, no despacho da profesora, no horario de titorías, ou a través do correo electrónico.
Traballos de aula	- As actividades introductorias, as sesións maxistrais, a realización dos traballos de aula, os seminarios, así como a proba tipo test, reforzaranse cunha atención personalizada, individual ou en pequeno grupo, coa finalidade de atender as necesidades, dúbidas e consultas do alumnado relacionadas coa materia, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta actividade desenvolverase de forma presencial (directamente na aula e/ou nos momentos que a profesora ten asignados a titorías de despacho) ou de forma non presencial (a través do correo electrónico). - Á elaboración dos traballos tutelados e á súa exposición dedicaráselle unhas horas específicas de traballo na aula, sen que iso sexa impedimento para atender calquera dúbida ou cuestión no momento en que xurda, no despacho da profesora, no horario de titorías, ou a través do correo electrónico.
Presentacións/exposicións	- As actividades introductorias, as sesións maxistrais, a realización dos traballos de aula, os seminarios, así como a proba tipo test, reforzaranse cunha atención personalizada, individual ou en pequeno grupo, coa finalidade de atender as necesidades, dúbidas e consultas do alumnado relacionadas coa materia, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta actividade desenvolverase de forma presencial (directamente na aula e/ou nos momentos que a profesora ten asignados a titorías de despacho) ou de forma non presencial (a través do correo electrónico). - Á elaboración dos traballos tutelados e á súa exposición dedicaráselle unhas horas específicas de traballo na aula, sen que iso sexa impedimento para atender calquera dúbida ou cuestión no momento en que xurda, no despacho da profesora, no horario de titorías, ou a través do correo electrónico.
Probas	Descrición
Probas de tipo test	- As actividades introductorias, as sesións maxistrais, a realización dos traballos de aula, os seminarios, así como a proba tipo test, reforzaranse cunha atención personalizada, individual ou en pequeno grupo, coa finalidade de atender as necesidades, dúbidas e consultas do alumnado relacionadas coa materia, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta actividade desenvolverase de forma presencial (directamente na aula e/ou nos momentos que a profesora ten asignados a titorías de despacho) ou de forma non presencial (a través do correo electrónico). - Á elaboración dos traballos tutelados e á súa exposición dedicaráselle unhas horas específicas de traballo na aula, sen que iso sexa impedimento para atender calquera dúbida ou cuestión no momento en que xurda, no despacho da profesora, no horario de titorías, ou a través do correo electrónico.

Avaliación		
	Descrición	Cualificación
Traballos tutelados	Os/as estudantes presentan o resultado obtido na elaboración de dous documentos sobre a temática da materia e/ou investigación. Un levarase a cabo en grupo, de forma escrita. Ademais, conxuntamente con este documento, tamén se valorará o seguimento da elaboración do traballo. E outro realizarase de xeito individual e igualmente, de forma escrita.	40
Seminarios	Nestes seminarios realizaranse diferentes actividades: -Traballo en profundidade dun tema (monográfico). - Ampliación e relación dos contidos tratados nas sesións maxistrais. - Lectura e comentario de textos. - Visionado e comentario de material audiovisual. - Debates.	25
Traballos de aula	O desenvolvemento e participación nas experiencias, proxectos, tarefas e traballos realizados durante o proceso de formación na aula.	10
Presentacións/exposicións	Tamén se valorará a exposición ou presentación que se faga do traballo tutelado na aula.	5
Probas de tipo test	Realizarase unha proba tipo test para a avaliación das competencias adquiridas que inclúe preguntas pechadas con tres alternativas de resposta. Os/as alumnos/as seleccionarán unha resposta entre as posibilidades. As respostas erradas puntuarán negativamente (2 mal restarán 1 ben). Esta proba será de carácter opcional para aqueles/as alumnos/as que desexen subir a súa nota global.	20

Outros comentarios sobre a Avaliación

O alumnado non presencial: deberá falar coa profesora ao principio do curso, para acordar un plan de traballo específico.

Os criterios de avaliación serán os seguintes:

- Proba tipo test: 50%.
- Traballo titorado: 25%.
- Traballo práctico: 25%.

Segunda convocatoria: ao alumnado que supere algunhas das partes ou probas da materia, conservaranselle as cualificacións ata a convocatoria de xullo. As competencias non superadas serán avaliadas na mesma convocatoria (xullo).

Datas, horas e revisións dos exames:

- Convocatoria primeiro periodo: 14 de xaneiro, ás 16 horas. Revisión: 31 de xaneiro, das 16:00 ás 18:00 horas.
- Convocatoria xullo: 3 de xullo, ás 16:00 horas. Revisión 18 de xullo, das 16:00 ás 18:00 horas.
- Convocatoria Fin de carreira: 17 de outubro, ás 16:00 horas. Revisión: 4 de novembro, das 16:00 ás 18:00 horas.

Bibliografía. Fontes de información

Bermejo, L., **Envejecimiento activo y actividades socioeducativas con personas mayores. Guía de buenas prácticas.**, Madrid: Editorial Médica Panamericana,

1. Bibliografía:

1.1. Bibliografía Básica:

Bermejo, L. (2005). *Gerontología educativa. Cómo diseñar proyectos educativos con personas mayores*. Madrid: Editorial Médica Panamericana.

Bermejo, L. (2010). *Envejecimiento activo y actividades socioeducativas con personas mayores. Guía de buenas prácticas*. Madrid: Editorial Médica Panamericana.

Limón, M. R. (1998). La educación de las personas mayores. En, Petrus, A. (Coord.). *Pedagogía Social*. Barcelona: Ariel, pp. 292 - 329.

Requejo, A. (2003). Intervención educativa en la tercera edad. En, Requejo, A. *Educación permanente y educación de adultos*. Barcelona: Ariel, pp. 291 - 319.

1.2. Bibliografía Complementaria:

AAVV. (1991). *La tercera edad en Europa. Necesidades y demandas*. Madrid: Ministerio de Asuntos Sociales.

AAVV. (1994). *El voluntariado de las personas mayores. Guía de entidades de mayores. Las personas mayores en Europa*. Madrid: Fundación Caja Madrid.

Álvarez, M.A. (2004). *Calidad de vida en la tercera edad: Un objetivo de la gerontología. Tomos I e II*. Pontevedra: Escuela Superior de Formación y Calidad.

Ander-Egg, E. (1991). *Introducción a la planificación*. Madrid: Siglo XXI.

Aranguren, J. L. (1992). *La vejez como autorrealización personal y social*. Madrid: Ministerio de Asuntos Sociales - INSERSO.

Bermejo, L.; Bernard, M. e Ellis, S. (2004). *Cómo sabes que la práctica intergeneracional funciona? Una guía para iniciarse en la práctica intergeneracional*. Instituto de Educación, Manchester Metropolitan University.

Berzosa, G. (1992). *La tercera edad. Un tiempo para vivir*. Madrid: Razón y Fe.

Berzosa, G. e Murga, T. (1981). *Acción cultural con adultos. El Aula de Tercera Edad*. Madrid: Ministerio de Cultura.

Brummel, S.W. (1989). Developing and Intergenerational Program. En, Newman, S. e Brummel, S.W. (Comps.). *Intergenerational programs: Imperatives, Strategies, Impacts, trends*. Nueva York: The Haworth Press, pp. 119 - 133.

- Caballo, R. (1991). Introducción a la evaluación de programas de acción social: decisiones para su realización. *Revista Complutense de Educación*, 2 (1), pp. 111 - 116.
- Castells, M. (1992). *Análisis de las políticas de vejez en España en el contexto europeo*. Madrid: INSERSO.
- Cid, X.M. e Pérez, M.E. (2012). A procura de uma Educação Social favorável à convivência intergeracional. En, C. Soraia; Dantas, J. e M. De Sousa (Coords.). *Animação sociocultural. intervenção e educação comunitária: Democracia, cidadania e participação*. Chaves: Intevenção - Associação para a promoção e divulgação cultural, pp. 245 - 261.
- Colom, A. J. e Orte, C. (Coords.) (2001). *Gerontología educativa y social. Pedagogía social y personas mayores*. Palma de Mallorca: Universitat de les Illes Balears.
- Comfort, A. (1991). *La edad dorada. Guía para entender y disfrutar la vejez*. Barcelona: Grijalbo.
- De Castro, A. (1988). *La tercera edad, tiempo de ocio y cultura*. Madrid: Narcea.
- Fernández, X. (Dir.) (2000). *Avellentamento demográfico e consecuencias socioeconómicas*. Vigo: Xerais.
- Fernández Ballesteros, R. (1995). *Evaluación de programas. Una guía práctica en ámbitos sociales, educativos y de salud*. Madrid: Síntesis.
- Fernández Ballesteros, R. (1996). *Calidad de vida en la vejez en distintos contextos*. Madrid: IMSERSO.
- Fernández Ballesteros, R. (Dir.) (2002). *Envejecer bien. Qué es y cómo lograrlo*. Madrid: Pirámide.
- Fernández Ballesteros, R. (Dir.) (2002). *Envejecer con los demás*. Madrid: Pirámide.
- Friedan, B. (1994). *La fuente de la edad. La vejez como una nueva y prometedora aventura que hay que saber vivir*. Barcelona: Planeta.
- García, J. e Sánchez, A. (1998). *Un modelo de educación en los mayores: La interactividad*. Madrid: Dykinson.
- García, J. e Bedmar, M. (Coords.) (2002). *Hacia la educación intergeneracional*. Madrid: Dykinson.
- Hattan-Yeo, A. e Ohsako, T. (Eds.) (2001). *Programas intergeneracionales: política pública e implicaciones de la investigación. Una perspectiva internacional*. Instituto de Educación da UNESCO.
- IMSERSO (1997). *Participación social de las personas mayores*. Madrid: Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales/ IMSERSO.
- IMSERSO (1999). *Informe de valoración del Plan Gerontológico Estatal. 1992 - 1997*. Madrid: Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales/ IMSERSO.
- IMSERSO (2000). *Las personas mayores en España. Informe 2000. Datos estadísticos estatales y por comunidades autónomas*. 2 vols. Madrid: Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales/ IMSERSO.
- Jacob, L. (2007). *Animação de idosos. Actividades*. 2ª ed. Porto: Ambar.
- Kleiber, D.A.; Bayón, F. e Cuenca, J. (2012). La educación para el ocio como preparación para la jubilación en Estados Unidos y España. *Pedagogía Social. Revista Interuniversitaria*, (20), 137 - 176.
- Lemieux, A. (1997). *Los programas universitarios para mayores. Enseñanza e investigación*. Madrid: Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales/ IMSERSO.
- Limón, M. R. (1993). La preparación a la jubilación nueva ocupación del tiempo. *Revista Complutense de Educación*, 1 (4), 53 - 67.
- Limón, M. R. (1999). Educación permanente y evaluación de programas de educación social. En, Martín, M. T. e Sarrate, M. L. *Evaluación y análisis emergente en animación sociocultural*. Madrid: Sanz y Torres. Capítulo 10.
- Limón, M. R. e Crespo, J. A. (2002). *Grupos de debate para mayores*. Madrid: Narcea.
- Merino, J.V. (2000). *Programas de animación sociocultural. Tres instrumentos para su diseño y evaluación*. Madrid: Narcea.

2ª ed.

Monjas, M.I. (2000). *Programa de enseñanza de habilidades sociales de interacción social*. Madrid: CEPE.

Moragas, R. (1989). *La jubilación. Un enfoque positivo*. Barcelona: Grijalbo.

Moragas, R. (1991). *Gerontología Social*. Barcelona: Herder.

M.T.A.S. (1992). *Plan Gerontológico*. Madrid: M.T.A.S.

M.T.A.S. (2000). *Memoria Año Internacional de las Personas Mayores. 1999*. Madrid: IMSERSO.

Murphy, M. (1984). *A Guide to Intergenerational Programs*. Wasingthon, DC: National Asociation of State Units on Aging.

Nieto, M. e outros. (1994). *Yo soy mayor, tú serás mayor. Guía didáctica para la promoción de la solidaridad entre generaciones*. Valladolid: Junta de Castilla y León.

Pedroso, M. (2006). *Posso participar? Actividades de desenvolvimento pessoal para idosos*. 2ª ed. Porto: Ambar.

Pelechano, V. (Dir.) (1991). *Habilidades interpersonales en ancianos: conceptualización y evaluación*. Valencia: Alfaplus.

Pérez, A. (2009). Reinventando o envellecemento cara a un novo modelo para unha nova sociedade. En, AA.VV. *V xornada sobre xerontoloxía e educación social. Libro de actas*. Santiago de Compostela: Colexio de educadoras e educadores sociais, pp. 11 - 16.

Pérez, M. E. (2003). La animación sociocultural como respuesta educativa de calidad a las necesidades de las personas mayores: una propuesta de intervención en un centro de día. En, AAVV. *IX Congreso Calidad, Equidad y Educación*. San Sebastián: Universidad del país Vasco.

Pérez, M. E. (2007). La intervención socio-educativa con las personas mayores, un factor de desarrollo comunitario en el medio rural. En, Cid, X. M. e Peres, A. (Eds.). *Educación Social, animación sociocultural y desarrollo comunitario*. Vol. II. Ourense: Universidade de Vigo - Facultade de Ciencias da Educación; Universidade de Trás-os-Montes e Alto Douro; Sociedad Iberoamericana de Pedagogía Social, pp. 1099 - 1106.

Pérez, M. E. e Barros, E. (2008). Nadal interxeracional: unha experiencia de dinamización socioeducativa e cultural cos nenos/as e as persoas maiores dun concello do rural galego. En, AAVV. *Programas e experiencias interxeracionais. Libro de actas da IV Xornada sobre Xerontoloxía e Educación Social*. Santiago de Compostela: Colexio de Educadoras e Educadores Sociais de Galicia, pp. 57 - 62.

Pérez, M. E. (2010). O entroido, un elemento clave de animación sociocultural e lecer no rural ourensán: o concello de Boborás a través das lembranzas das persoas maiores. En, Fidalgo, X. A.; Cid, X. M.; Fernández, M. e Fernández, X. (Coords). *O ciclo do entroido de práctica social comunitaria a obxecto de estudo etnolóxico*. Ourense: Deputación de Ourense, pp. 19 - 24.

Pérez, R. e García, J. (1989). *Diagnóstico, evaluación y toma de decisiones*. Madrid: Rialp.

Ponp Gels, P. (2006). *Movimiento creativo con personas mayores*. Barcelona: Paidotribo.

Petrus, A. (1991). Perfil del educador social. En, AAVV. *Actas II Simposio de la E. U. del profesorado de EGB. La educación social un reto para hoy*. Valencia: Caja España.

Requejo, A. (2000). Planes gerontológicos y proyectos de animación sociocultural para las personas mayores, *Teoría de la Educación*, 12, pp. 85 - 105.

Requejo, A. (2003). *Educación permanente y educación de adultos. Intervención socioeducativa en la edad adulta*. Barcelona: Ariel.

Rodríguez, O. (1997). *La participación social de las personas mayores*. Madrid: INSERSO.

Rodríguez, P. e Sancho, M. T. (1995). Nuevos retos de la política social de atención a las personas mayores. La situación de fragilidad. *Revista Española de Geriátría y Gerontología*, 30 (3), 141 - 152.

Rubio, R. e Muñoz, J. (1993). *Gerontología Social. Perspectivas teóricas y de intervención*. Jaén: Diputación Provincial de Jaén/ Patronato de Bienestar Social.

- Saco, A. (2000). *Envejecimiento demográfico, vejez y atención comunitaria a la tercera edad en el medio rural*. Ourense: Caixa Nova.
- Sáez, J. (2002). *Pedagogía social y programas intergeneracionales: Educación de personas mayores*. Málaga: Aljibe.
- Sánchez, M. (2004). La educación de las personas mayores en el marco del envejecimiento activo. Principios y líneas de actuación. *Informes Portal Mayores*, (26). Recuperado de:
<http://www.insersomayores.csic.es/documentos/documentos/sanchez-educacion-01.pdf>
- Sánchez, M. (Dir.) (2007). *La evaluación de los programas intergeneracionales*. Madrid: IMSERSO.
- Sánchez, M. (Dir.) (2007). *Programas intergeneracionales. Hacia una sociedad para todas las edades*. Barcelona: Obra Social/ Fundación La Caixa.
- Sánchez, M.; Kaplan, M. e Sáez, J. (2010). *Programas intergeneracionales. Guía introductoria*. Madrid: Ministerio de Sanidad y Política Social - IMSERSO.
- Soldevila, A. (2002). *Los centros de día para personas mayores*. Lleida: Universitat de Lleida.
- Úcar, Z. (2002). La evaluación en proyectos y proceso de animación sociocultural. En, Sarrate, M. (Coord.). *Programas de animación sociocultural*. Madrid: UNED, pp. 247 - 270.
- Vedung, E. (1997). *Evaluación de políticas públicas y programas*. Madrid: Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales/ IMSERSO.
- Vega, J. L. (1993). Desarrollo de programas para el intercambio entre generaciones. En, Fundación La Caixa. *Solidaridad intergeneracional*. Barcelona: Fundación La Caixa.
- Vega, J. L. e Bueno, B. (1993). Una aproximación interdisciplinar al proceso intergeneracional. En, Fundación La Caixa. *Cooperación Intergeneracional: Nuevas perspectivas de desarrollo social*. Barcelona: Fundación La Caixa.
- Walker, A. (2006). Active ageing in employment: Its meaning and potential. *Asia - Pacific Review*, 13 (1), 78 - 93.

2. Outras fontes de información:

Revistas de educación:

- Cuadernos de Pedagogía.
- Galeduso. Revista do Colexio de Educadoras e Educadores Sociais de Galicia.
- Revista Galega de Educación.
- Revista Galega do Ensino.
- Pedagogía Social. Revista Interuniversitaria.
- Revista de la Sociedad Española de Geriátría y Gerontología.
- Revista 60 y más.

Materiais audiovisuais.

Materiais en PowerPoint.

Documentos en rede:

[www. colexioeducadores.com](http://www.colexioeducadores.com)

[www. eduso.net](http://www.eduso.net)

Expertos/as.

Recomendacións

Materias que se recomienda ter cursado previamente

Educación: Educación permanente/O05G130V01203

Educación: Pedagogía social/O05G130V01205

Educación de persoas adultas/O05G130V01401

Educación para o lecer e o tempo libre/O05G130V01402

Xerontoloxía e educación social/O05G130V01908

Programas de animación sociocultural/O05G130V01503

DATOS IDENTIFICATIVOS**Sexualidade e saúde**

Materia	Sexualidade e saúde			
Código	005G130V01912			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	6	OP	4	1c
Lingua de impartición	Castelán Galego			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Rodríguez Castro, Yolanda			
Profesorado	Rodríguez Castro, Yolanda			
Correo-e	yrcaastro@uvigo.es			
Web	http://http://webs.uvigo.es/hildegart/			
Descrición xeral	Partimos da premisa de que o desenvolvemento integral da persona pasa por recoñecer a importancia e o valor da educación afectivo-sexual, que debe ser contemplada como un dereito do individuo de recibir unha educación integral, e dentro dun eixe coeducativo no que se prime o traballo de valores igualitarios de corresponsabilidade e respecto. Xa que a sexualidade, como dimensión fundamental da persoa, discorre inseparable da nosa realidade e identidade persoal, e o mesmo tempo dende a súa dimensión interpersoal-relacional permítenos aproximarnos conxuntamente a afectividade e a súa manifestación.			

Competencias de titulación

Código	
A1	Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa
A2	Estar capacitado/a para o diagnóstico e a mediación na prevención e resolución de conflitos en condicións de desigualdade e crises en comunidades socioeducativas
A3	Asumir e orientarse segundo valores de igualdade e de cidadanía democrática, e capacitar para a prevención e a mediación en casos de violencia nas súas diferentes manifestacións (simbólica, de xénero, laboral, escolar, sexual, étnica...)
A4	Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos
A5	Cóñecer os fundamentos do deseño e uso dos medios, recursos e estratexias para a intervención socioeducativa e incorporalos nos diferentes ámbitos de acción socioeducativa
A8	Potenciar estruturas e procesos de participación e acción comunitaria, aplicando programas e técnicas de intervención (dinámica de grupos, motivación, negociación e promoción da asertividade...)
A9	Desenvolver programas e proxectos no contexto familiar e escolar
A10	Desenvolver programas e proxectos no ámbito da educación especializada (menores, necesidades educativas especiais, centros de saúde, condutas adictivas, institucións penitenciarias, e persoas e colectivos en risco de exclusión...)
A12	Deseñar, aplicar e avaliar programas e estratexias de intervención socioeducativa no ámbito do desenvolvemento comunitario e cooperación ao desenvolvemento
A13	Deseñar, aplicar e avaliar programas e estratexias de intervención no ámbito cultural
A14	Deseñar, aplicar e avaliar programas de educación permanente e de persoas adultas e anciás
A15	Deseñar, aplicar e avaliar programas para a inserción social e laboral
A18	Ter capacidade para potenciar as relacións interpersoais, desenvolver habilidades de comunicación interpersoal, solidariedade e empatía
A20	Asesorar na elaboración e aplicación de plans, programas, proxectos e actividades socioeducativas
A21	Asesorar e/ou acompañar a persoas e/ou grupos en procesos de desenvolvemento socioeducativo
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Planificación e organización
B3	Comunicación oral e escrita na/s lingua/s materna/s con apertura a outros códigos lingüísticos, en especial, as linguas cooficiais na comunidade galega
B4	Utilización das TIC no ámbito de estudo e contexto profesional
B5	Xestión da información
B6	Resolución de problemas e toma de decisións
B7	Dominio de metodoloxías e técnicas educativas, dinamizadoras de asesoramento e orientación
B8	Capacidade crítica e autocrítica
B10	Recoñecemento e respecto de a diversidade e multiculturalidade
B11	Habilidades interpersoais
B13	Autonomía na aprendizaxe
B14	Adaptación a situacións novas
B15	Creatividade
B18	Apertura á aprendizaxe ao longo de toda a vida

Competencias de materia

Resultados previstos na materia	Resultados de Formación e Aprendizaxe	
Achegar as alumnas e alumnos o estudo científico da sexualidade humana que permita o desenrolo dunha sexualidade satisfactoria e saudable.	A1 A2 A3 A4 A5 A8 A9 A10 A14 A18 A20 A21	B1 B2 B3 B4 B6 B7 B10 B11 B13 B18
Poñer o estudante en contacto co rico pasado que fundamentou a construción do coñecemento científico en torno a sexualidade humana.	A1 A3 A4 A8 A10 A18	B1 B2 B4 B6 B8 B10 B11 B13 B18 B19
Contribuir a que o alumno/a asuma que a sexualidade comeza ca vida e soamente cando esta remata finaliza	A3 A9 A10 A18 A20	B1 B2 B4 B6 B11 B13 B14 B15 B18
Promover a comprensión dos importantes vínculos que poden establecerse entre a sexualidade e o afecto, e as repercusións que elo ten na expresión da sexualidade	A1 A3 A9 A10 A18 A20	B1 B2 B4 B6 B8 B10 B11 B13 B18
Introducir os estudantes no estudo da sexualidade dende o marco da saúde e a satisfacción sexual	A1 A3 A10 A13 A14 A18 A20	B1 B4 B5 B6 B8 B10 B11 B13 B18
Adiestrar no manexo de técnicas para a implementación de programas de educación afectivo-sexual	A1 A3 A12 A13 A14 A15 A20 A21	B1 B2 B4 B6 B8 B11 B13 B18

Contidos

Tema

Bloque I. O ESTUDIO CIENTÍFICO DA SEXUALIDADE HUMANA

- O ESTUDIO DA SEXUALIDADE HUMANA: FUNDAMENTACION DO SEU ESTUDIO CIENTIFICO NO SECULO XIX.
- HACIA A FORMALIZACIÓN DO ESTUDIO "CIENTÍFICO" DA SEXUALIDADE HUMANA: A ENTRADA NO SÉCULO XX.
- O ESTUDIO CIENTIFICO DA SEXUALIDADE NA SEGUNDA MITADE DO SÉCULO XX: A CONSOLIDACIÓN

Bloque II. SEXUALIDADE E IDENTIDADES: ESPACIOS PARA A TRANSGRESIÓN

- APORTACIÓNS BIOLOXICISTAS
- APORTACIÓNS CONSTRUCTIVISTAS
- HACIA UNHA CONCEPTUALIZACIÓN DA SEXUALIDADE
- DESENROLO DA IDENTIDADE SEXO/XÉNERO
- OUTRAS IDENTIDADES LEXÍTIMAS:
- INTERSEXUALIDADE: MÁIS ALÁ DA DICOTOMÍA PENE-VAXINA
- TRANSEXUALIDADE E TRANSXENERISMO
- HOMOSEXUALIDADE E LESBIANISMO

Bloque III SEXUALIDAD: DA REPRODUCCIÓN A AFECTIVIDADE E OS PLACERES

- OS CRITERIOS DA SAUDE SEXUAL
- O ESTUDIO DA CONDUCTA SEXUAL E DA AFECTIVIDADE
- EMBARAZOS NON DESEXADOS
- AS ITS E VIH/SIDA
- VIOLENCIA DE XÉNERO
- AGRESIÓN SEXUAL E ABUSOS SEXUAIS A MENORES.

Planificación

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Actividades introdutorias	2	2	4
Sesión maxistral	19	0	19
Traballos tutelados	5	45	50
Traballos de aula	15	20	35
Presentacións/exposicións	3	2	5
Probas de tipo test	1	36	37

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Actividades introdutorias	Actividades encamiñadas a tomar contacto e reunir información sobre o alumnado, así como a presentar a materia.
Sesión maxistral	Exposición por parte do profesor dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e/ou directrices dun traballo, exercicio ou proxecto a desenvolver polo estudante.
Traballos tutelados	O/a estudante, de maneira individual ou en grupo, elabora un documento sobre a temática da materia ou prepara seminarios, investigacións, memorias, ensaios, resumos de lecturas, conferencias, etc.
Traballos de aula	O/a estudante desenvolve exercicios ou proxectos na aula baixo as directrices e supervisión do profesor.
Presentacións/exposicións	Exposición por parte do alumnado ante o docente e/ou un grupo de estudantes dun tema sobre contidos da materia ou dos resultados dun traballo, exercicio,...

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Traballos tutelados	A atención personalizada levarase a cabo de dúas formas: " Dunha banda inclúense aquelas actividades encamiñadas a tomar contacto con e a reunir información sobre o alumnado " Da outra, recóllense actividades que presentan a materia ao alumnado (programa da materia). Ademais, os e as estudantes podrán comunicarse coas docentes a través do correo electrónico o da plataforma faitic.

Avaliación

	Descrición	Cualificación
Traballos tutelados	Traballo individual ou grupal diseño e a implementación dun programa de educación sexual dirixido a un determinado colectivo (obrigatorio). Traballo individual (voluntario)	60
Traballos de aula	Participación nas actividades levadas a cabo na aula.	10
Probas de tipo test	examen de 30 preguntas de tres opcións de resposta	30

Outros comentarios sobre a Avaliación

Para incorporarse a MODALIDADE DE ASISTENTES os/as alumnos/as deben ter un mínimo de **asistencia obligatoria do 80 %**, tanto nas sesións teóricas como nas sesións prácticas.

Bibliografía. Fontes de información

Lameiras, M., Carrera, M. V. (2013). *Sexualidade e Saúde*. Vigo: Servicio Publicacións da Universidade de Vigo.

S.A., Nevid, J. S. y Fichner-Rathus, L. (2005). *Sexualidad Humana*. Madrid: Pearson, Prentice Hall (6ª edición).

Lameiras, M., Rodríguez, Y. Ojea, M. y Dopereiro, M. (2004). *Programa AGARIMOS: Programa coeducativo de desarrollo psicoafectivo y sexual*. Madrid: Pirámide Colección Ojos Solares Programas.

Complementaria:

Amezúa, E. (1999). Teoría de los sexos. La letra pequeña de la sexología. *Revista Española de Sexología*, 95-96 (monográfico). Madrid: INCISEX.

Amezúa, E. (2001). La educación de los sexos. *Revista Española de Sexología*, 107-108 (monográfico). Madrid: INCISEX.

Baldaro, J.; Govilgli, G. y Valgimigli, C. (2000). *La sexualidad del deficiente*. Barcelona; CEAC, D.L.

la Mujer, Junta de Andalucía.

0 a 20 años. Madrid: Paidós.

Cáceres, J. y Escudero, V. (1998). *Relación de pareja en jóvenes y embarazos no deseados*. Madrid: Pirámide Psicología.

Carrera, M.V., Lameiras, M. y Rodríguez, Y. (2007). Obstáculos para la educación sexual en el siglo XXI. *Sexología Integral*, 4(3), 45-62.

Carrobbles, J.A. (1991). *Biología y psicofisiología de la conducta sexual*. Madrid: Fundación Universidad Empresa.

Centerwall, E. (2000). El amor en la adolescencia. Hablando de sexualidad y de relaciones personales en la escuela. Barcelona: Ediciones del Serbal.

Coll, C. y Martín, E. (1993). La evaluación del aprendizaje en el currículum escolar: Una perspectiva constructivista. En C. Coll, E. Martín, T. Mauri, M. Miras, J. Onorrubia, I. Solé y A. Zabala (Eds.), *El constructivismo en el aula* (pp. 163-183). Barcelona: Grao.

Cueto, M.A. (2006). *La sexualidad en la pareja*. Madrid: Biblioteca Nueva.

la Cruz, C. (2003). Educación de las sexualidades. Los puntos de partida de De Marinis, D. y Coleman, O. (1995). *Educación sexual, Orientaciones didácticas para Dios, M. (2005). Educar nos afectos, frear a violencia. Unidade Didáctica. Santiago de Compostela: Seminario Galego de Educación para a Paz*.

Equipo Harimaguada (1995). Materiales curriculares de educación afectivo-sexual: carpetas didácticas y guías de formación de padres y madres. *Escuela Andaluza de Salud Pública*, 4, 129-132.

Fernández, J. (2000). *La ciencia de la genealogía y de la sexología*. Madrid: Pirámide.

Fernández, J. (Coord.). (1996). *Varones y Mujeres. Desarrollo de la doble realidad del sexo y del género*. Madrid: Pirámide.

Font, P. (1990). *Pedagogía de la sexualidad*. Barcelona: GRAO.

Font, P. (2005). Educación afectiva y sexual en la adolescencia. En J. Alegret, M.J. Comellas, P. Font y J. Funes, *Adolescentes. Relaciones con los padres, drogas, sexualidad y culto y al cuerpo* (pp. 81-117). Barcelona: Grao.

la Sexualidad. Vol.1. La voluntad de saber. Madrid: Siglo XXI. (Versión original, 1976).

Goleman, E. (1996). *Inteligencia emocional*. Barcelona: Kairós.

Góñi, A. (2000). *Adolescencia y discusiones familiares*. Madrid: EOS.

Lameiras, M. Carrera, M.V. y Rodríguez, Y. (2008). Nuevos retos para la educación sexual: hacia un modelo integral. *Sexología Integral*, 5(1), 35-38.

Lameiras, M. y Rodríguez, Y. (2002). Evaluación del sexismo moderno en adolescentes. *Revista de Psicología Social*, 17(2),

Lameiras, M., Carrera, M.V., Núñez, A.M. y Rodríguez, Y. (2006). Evaluación de un programa de educación sexual con adolescentes: Una perspectiva cualitativa. *Diversitas, Perspectivas en Psicología* 2(2), 193-204.

López, F. y Olazábal, J. C. (1998). *Sexualidad en la vejez*. Madrid: Ediciones pirámide.

López, F.; Carpintero, E.; Campo, A.; Lazaro, S. y Soriano, S. (2006). *Programa BIENESTAR*. Madrid: Pirámide, colección Programas.

Nieto, J.A. (1995). *La sexualidad de las personas mayores en España*. Madrid: Inersio.

Soriano, S. (1999). *Cómo se vive la homosexualidad y el lesbianismo*. Salamanca:

Tiefer, L. (1996). *El sexo no es un acto natural y otros ensayos*. Madrid: Talasa (Original, 1995).

la Diputación Foral de Gipuzkoa.

Viñuales, O. (2000). *Identidades lésbicas*. Barcelona: BellaterraAran,

La Caixa. Obra Social: Fundación Yela, C. (2000). *El amor desde la perspectiva de la psicología social*. Madrid: Pirámide

Recomendaciones

Materias que continúan o temario

Intervención en saúde e educación social/O05G130V01902

Materias que se recomienda cursar simultaneamente

Recursos tecnológicos en educación social/O05G130V01105

Mediación en conflictos e situaciones de violencia/O05G130V01502

Materias que se recomienda ter cursado previamente

Habilidades sociais en educación social/O05G130V01404

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Trabalho de Fin de Grao				
Materia	Trabalho de Fin de Grao			
Código	005G130V01991			
Titulación	Grao en Educación Social			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	12	OB	4	2c
Lingua de impartición	Galego			
Departamento				
Coordinador/a				
Profesorado				
Correo-e				
Web				
Descrición xeral				

Competencias de titulación

Código	
A1	Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa
A4	Analizar e diagnosticar a realidade complexa que fundamenta o desenvolvemento dos procesos socioeducativos
A7	Manexar con criterio métodos e estratexias de investigación cuantitativas e cualitativas, e aplicalas ás realidades socioeducativas
A22	Estar comprometido coa calidade de actuación e moverse de acordo cos principios deontolóxicos do/a educador/a social
B3	Comunicación oral e escrita na/s lingua/s materna/s con apertura a outros códigos lingüísticos, en especial, as linguas cooficiais na comunidade galega
B4	Utilización das TIC no ámbito de estudo e contexto profesional

Competencias de materia

Resultados previstos na materia	Resultados de Formación e Aprendizaxe
Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, legislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa	A1
Manexar con criterio métodos e estratexias de investigación cuantitativas e cualitativas, e aplicalas ás realidades socioeducativas	A7
Estar comprometido coa calidade de actuación e moverse de acordo cos principios deontolóxicos do/a educador/a social	A22
Ser competentes para producir coñecemento socioeducativo nun nivel básico e transmitilo. Para realizar e defender un proxecto de innovación-investigación.	A4
Que os/as estudantes teñan a capacidade de reunir e interpretar datos relevantes (normalmente dentro da súa área de estudo) para emitir xuízos que inclúan unha reflexión sobre temas relevantes de índole social, científica ou ética.	A22
Que os/as estudantes podan transmitir información, ideas, problemas e solucións a un público tanto especializado como non especializado	B3
Ser capaces de presentar ante unha audiencia proxectos de investigación, tanto público en xeral como expertos	B4

Contidos

Tema
Selección do tema de investigación ou intervención e elección da metodoloxía e recursos básicos para abordalo. Seguir o regulamento da Universidade e da Facultade
http://webs.uvigo.es/educacion-ou/web/?q=node/150

Utilización de herramientas básicas de investigación para analizar un tema propuesto bajo la supervisión de un director/a. Elaboración del informe y defensa pública del mismo.

Planificación

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Traballos tutelados	25	250	275
Traballos e proxectos	1	24	25

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Traballos tutelados	O estudante, de maneira individual ou en grupo, elabora un documento sobre a temática da materia ou prepara seminarios, investigacións, memorias, ensaios, resumos de lecturas, conferencias, etc. Xeralmente trátase dunha actividade autónoma do/s estudante/s que inclúe a procura e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía, redacción...

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Traballos tutelados	Asesoramento ao/á estudante, de maneira individual, para a elaboración dun documento sobre a temática da materia, informe de investigación ou intervención.
Probas	Descrición
Traballos e proxectos	Asesoramento ao/á estudante, de maneira individual, para a elaboración dun documento sobre a temática da materia, informe de investigación ou intervención.

Avaliación

	Descrición	Cualificación
Traballos tutelados	A efectos de avaliación, o titor/a académico emitirá un informe no que valorará (de 0 a 3 puntos) o labor realizada pola alumna/o durante o período de elaboración do TFG.	30
Traballos e proxectos	Avaliación por parte do tribunal do traballo presentado polo alumno ou alumna	70

Outros comentarios sobre a Avaliación

Bibliografía. Fontes de información

Das, J.P., Kar, B.C., y Parrila, R.K. (1998). *Planificación cognitiva : bases psicológicas de la conducta inteligente*. Barcelona: Paidós.

Planning. In *Assessment of Cognitive Process: The PASS theory of intelligence* (pp.80-102). <?xml:namespace prefix =" ST1" />New York: Allin and Bacon.

Assessment of Cognitvve Process: The PASS theory of intelligence. New York: Allin and Bacon.

García-Señorán, M.M, González, S.G. y Ramalho, J. (2007). PIHA (Programa de intervención en las habilidades atencionales). En M. Deaño (Ed.), *La función de apoyo educativo inclusivo para afrontar las dificultades en el aprendizaje* (pp. 59-74). Ourense: Asociación Española de Educación Especial. ISBN: 978-84-611-5963-5.

Naglieri, J.A. y Das, J.P. (2005). Smith, E. E. y Kosslyn, S.M. (2008). *Procesos cognitivos: modelos y bases neurales*. Madrid: Prentice-Hall.

Recomendacións

Outros comentarios

A Bibliografía será a recomendada polo titor, en función do proxecto.
